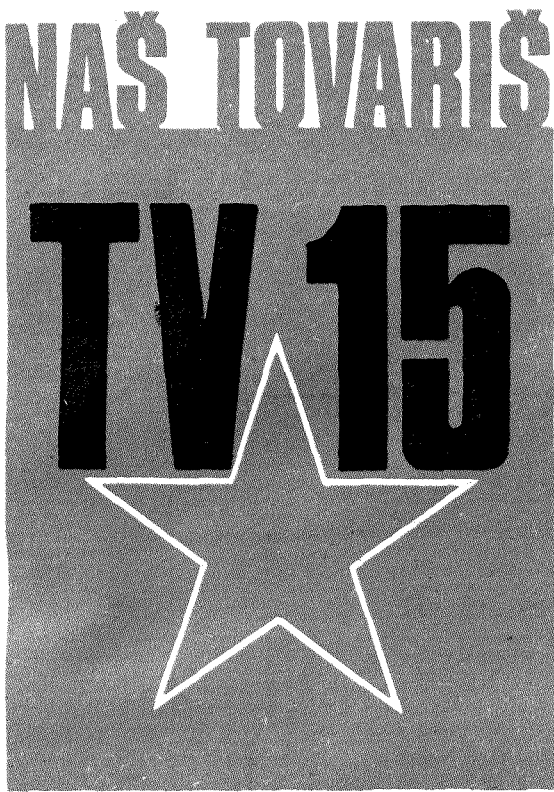

Št. 8 1. marca 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice – v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERSEK

Novinarji:
Živa Drole Milena Strajnar, Tone Urbas, Bojana Zokalj-Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelk:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

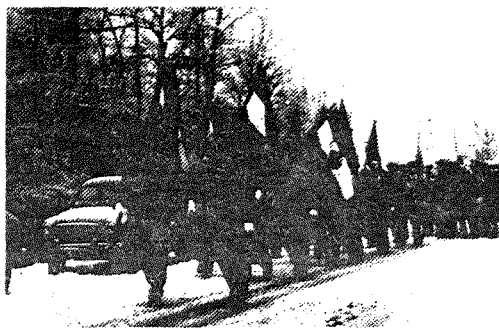
Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Po poteh 14. divizije

V analih naše narodnoosvobodilne epopeje bo ostal pohod 14. divizije zapisan kot eden izmed največjih podvigov naše vojske med narodnoosvobodilno vojno, z izrednim vojaškim in političnim pomenom, ki je daleč presegal meje Slovenije in Jugoslavije. Bila je to poteza našega Vrhovnega štaba in Glavnega štaba NOV in PO Slovenije, s katero se je uresničevala strategija naše narodnoosvobodilne vojne, ki je v tem času prehajala v svojo zaključno fazo in ki je bila izredno pomembna tudi za globalni boj vseh protifašističnih sil proti nemškemu vojaškemu stroju.

»... Ena od nalog vseh organiziranih socialističnih sil v naši družbi je, da nenehno ustvarjajo pogoje, v katerih bo mladina morala prevzemati nase odgovornost za nadaljnji razvoj socialističnega samoupravljanja. Mladina in njene organizacije morajo biti sposobne prevzeti našo vsakodnevno družbeno odgovornost za življenje in razvoj družbe. »Pri konkretnem odločanju, se pravi tam, kjer je treba reči, da ali ne, morajo mladi ljudje preverjati svojo misel, pridobivati izkušnje, se učiti in z mladostnim poletom realno prispevati k reševanju številnih vprašanj na vseh področjih družbenega življenja,« poudarja tovariš Edvard Kardelj, ko v svojem zadnjem delu »Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja« govori o vlogi organizacije socialistične mladine.

In to poudarjam zato ker mislim, da je zveza združenj borcev prav ta organizacija, ki mora to dojeti prva in pred katero stoji veličastna naloga prenašanja revolucionarnih izkušenj in tradicij na mlado generacijo. Ni naključje, da borci in njihova organizacija uživajo takšno zaupanje v našem delavskem razredu, pri vseh naših narodih in narodnostih, še posebej pa med mlado generacijo. To zaupanje bo še večje, če bomo mi, borci narodnoosvobodilne vojne, ne samo v besedah zvesti ciljem revolucije in interesom delavskega razreda, temveč če se bomo, skupaj z vsemi delovnimi ljudmi, nenehno borili za uresničitev teh ciljev. Naj poudarim še eno od značilnih lastnosti naših borcev osvobodilne vojne in naše organizacije, združenj borcev. Nikoli se ta organizacija in ogromna večina naših borcev zaradi svoje vloge in posebnih zaslug v narodnoosvobodilni vojni ni postavila nad družbo ali izven nje. V socialistični samoupravni družbi mora to še naprej ostati lastnost borcev in njihove organizacije. Kot zavestna sila naše samoupravne družbe smo, skupaj z vsemi drugimi, enakopravni dejavnik v boju za lepši jutri – dejavnik, ki naj mu bo vedno v ponos zvestoba revoluciji in odločilni boj za dokončno uresničenje njenih ciljev.

Tudi zato lahko danes s ponosom trdimo, da so temeljne pridobitve naše socialistične revolucije, socialistično samoupravljanje, bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti in še mnoge druge, postale sestavni del zavesti našega delavskega razreda, naših delovnih ljudi, naših narodov in narodnosti. Postale so revolucionarne opredelitve milijonov naših ljudi v enakopravni samoupravni socialistični Jugoslaviji od Triglava do Dževdželijske. In prav ta visoka, trdna zavest množic je najboljši porok za našo prihodnost.

(iz govora Staneta Dolanca, sekretarja predsedstva centralnega komiteja ZKJ, na osrednji proslavi 35-letnice pohoda Štirinajste)

Tradicije, bratstvo in enotnost

stran 4

Ne čas ne pozaba ne bosta zabrisala te poti
stran 11

Iz kronike ZB NOV
Braslovče

stran 13

TV-15 za mladino
stran 19

Spomin na Edvarda Kardelja

Tovariša Edvarda Kardelja sem srečal v Užicah. Bilo je oktobra in novembra leta 1941, nekaj tednov po napadu fašistov na Jugoslavijo. Na osvobodeno ozemlje smo prišli otroci s svojimi starši, slovenskimi izseljenci. Star sem bil štiri leta, zame takrat nihče ni imel časa in sem se potepal po partizanskem mestu sam ali v pisani družbi ostalih smrkvavcev.

Nekajkrat sem obiskal ranjence v zatohlem prostoru, ogrevala ga je manjša razbeljena peč. Borci so ležali po tleh, nekateri so se prislanjali ob lesene stene. Tisti pri vratih so se me navadili in bilo jim je všeč, če so me zvabili k pogovoru. Spraševali so me, kaj počno moji prijatelji na prostem. Eden od borcev je skrbno nabrusil svoj nož v obliki ribe, preizkusil ga je na koščku papirja, in mi ga podaril.

»To imej pri sebi za spomin na nas ranjence, ko nas več ne bo,« je rekel.

Radovednost me je prignala k ujetim Nemcem. Mnogo jih je bilo in navadno so čepeli na prostem.

Slovenci, dobro so obvladali nemščino, so jih nagovarjali, naj se pridružijo naši osvobodilni borbi, ker je pravična. Opazoval sem jih, kako so se dosledno česali, si čistili obuvala in se brili, kako so obuvali volnene nogavice. Te so jim jih spletile partizanske matere in žene, da bi v njih prebudile občutek človečnosti in pripadnosti delavskemu razredu.

Najdlje sem se zadrževal v tiskarni.

Edvard Kardelj je urejeval glasilo KPJ Borbo, moj oče je nadzoroval delo v tiskarni. Večkrat sta se srečala ob delovnih nalogah, tudi takrat, ko je bilo treba organizirati izseljeniško brigado Ivan Cankar ali pripraviti proslavo ob obletnici oktobrske revolucije. Ob obhodu po tiskarni sem naletel ob njiju in ob ostale delavce.

Niti slutil nisem, kaj se dogaja doma in po svetu. Še nemška lovška letala štuje, nebrzdano so pršila po partizanskem mestu smrtonosne naboje med strmoglavi padanjem proti ciljem, so bila zame tuleča zanimivost. Sestra Dragica me je morala držati v zavetju, da ne bi svoje zvedavosti plačal z glavo. Mitraljez nad tiskarno je krepko užigal po objestnih vsiljivcih.

Po napadu na Užice so se naša pota ločila.

Fašisti so pobili ranjene partizane, razdejali so nekatere zgradbe, prizanašali niso niti svojim vojakom, nekdanjim ujetnikom. Edvard Kardelj se je s štabom umaknil prek Zlatibora v vzhodno Bosno. Mi smo zapustili tiskarno z okornim kmečkim vozom, obloženim z zgodovino VKPb. Sedel sem na vrhu pretežkega bremena za razmočeno blatno cesto in podtaknjena zgarana konja – borci, bosci in slabo odeti, so nas prepričevali, naj ne zaostajamo, kajti Nemci ne prizanašajo nikomur.

Za nami so iz temačne jutranje globeli odmevali morilski streli.

Minila so štiri leta krvave vojne.

Tovariša Edvarda Kardelja sva z očetom srečala v nabito polni kinodvorani na slavnostnem shodu ob zmagi nad fašisti tik po osvoboditvi. Oče je stal v uniformi pred prvimi sedeži in se pogovarjali z znanci. Edvard Kardelj je vstopil v slavnostni prostor v spremstvu spremljevalcev, očeta je kmalu opazil in stopil k njemu.

Namesto pozdrava ga je nagovoril:

»Ti, Oskar, povej mi, je tvoj fanté s svetlimi lasmi preživel?«

»Tam čepi med borci,« je povedal oče.

Edvard Kardelj je preletel s pogledom bližnje in oddaljene gledalce in me odkril. V njegovem pogledu sta se prelivala občutek neskajljene sreče ob zmagi nad zločinci z zamolčano pohvalo: »Nu, vidiš, le ni bilo tako hudo!«

Ta njegova pohvala je veljala vsem preživelim otrokom, kajti rodila se je v srcu izjemnega moža naše revolucije.

JOŽE HUDALES
Jurovski dol
p. Jurovski dol

Srečanje z Edvardom Kardeljem

Bilo je nekega dne, ko so se pred našo hišo ustavili trije avtomobili. Iz enega izmed njih je izstopil Edvard Kardelj z ženo Pepco. Tovariši iz spremstva so nam povedali, da bi se rad z nami kaj pomenil. Povabili smo ju v hišo. Dolgo sta bila z nami v prijetnem pogovoru. Vse ga je zanimalo. Potem smo se poslovili. Danes tovariša Kardelja ni več med nami. Ne morem verjeti, da ga ne bo več v naše koroške hribe in domačije, saj ga še vedno vidimo pred seboj – kot bi bilo včeraj.

ROMAN GRABNER
Črna na Koroškem

Nepozabno srečanje

Vest o smrti tovariša Kardelja nas je močno pretresla. Saj ne moremo verjeti, da ga ni več. Bil je velik človek, borec, revolucionar, mislec, komunist, heroj – človek, ki ni imel časa za počitek. Umrl je človek, spoštovan doma in v svetu.

Srečanje s tovarišem Kardeljem mi bo ostalo v lepem spominu.

Pred Valvazorjevim domom pod Stolom, 21. 9. 1976

Planinski dom »Valvazorjev dom« pod Stolom, v katerem sva bila z možem Brankom oskrbnika:

Septembra 1976 nas je ob 13.30 uri obiskal tovariš Kardelj z ženo Pepco. Z možem sva se ju zelo razveselila, saj sva si to vedno želela. Bil je dobre volje in razpoložen. Zanimal se je, kako nam gre, pa o financiranju planinstva in podobnem smo se pogovarjali. Tudi planinski dom sta si dobro ogledala in prav nič se jima ni mudilo domov. Čas je hitro tekel in kazalec je kazal 18. uro, ko smo se poslovili.

Za slovo smo se fotografirali in fotografija s tovarišem Kardeljem in tovarišico Pepco nam je dragocen spomin.

Nato smo se poslovili in dejal je, da bo še prišel, le če mu bo zdravje dopuščalo.

In tako se je poslovil za vedno, v naših mislih in srcih pa bo še živel.

SILVA DJORDJEVIĆ
Ravne 21
p. Tržič

Zadela ga je krogla, namenjena meni

Pretresena sem se zastrmela v besede »Rudiju Srimšku-Luki v slovo«

Te besede sem napisala v spomin politkomisarju 3. bataljona 10. SNOUB »Ljubljanske«.

Pretresena sem se zastrmela v besede »Rudiju Srimšku-Luki v slovo«, ki ste jih zapisali v TV-15. Zameglilo se mi je in me stisnilo pri srcu. Ni ga več... in vendar je še živ, živ v naših srcih in spominih.

★

Bilo je konec avgusta 1944, ko smo krenili iz Sv. Vida na Notranjo, da porušimo Štampetov most.

Na pohod je šla vsa brigada, 10. SNOUB »Ljubljanske«, s komandantom Racom na čelu in Stanetom Semičem-Dakijem, komandantom 18. divizije. Komandant našega 3. bataljona je bil Vojin, politkomisar pa Rudi Srimšek-Luka, znan kot resen in odločen borec, dober tovariš. Ko smo se bližali Štampetovemu mostu, smo morali skozi gosto zarasli smrekov gozd in velike poseke. Tu so nas čakali nemški bunkerji. Borci Jurišnega bataljona in borci našega 3. bataljona so jurišali na bunkerje in proti Štampetovemu mostu. Vnel se je hud boj. Bunkerji so bruhalo ogenj. Naši borci so neustrašeno prodirali dalje. Bila sem bataljonska bolničarka in okoli mene je bilo naenkrat vse polno ranjencev. Pomagali so mi četni bolničarji, ki so ranjence odnašali. Naenkrat sem ostala sama s še nekaj ranjenci. Zaradi neprekinjenega streljanja sem morala ranjence obvezovati leže. Tedaj me je opazil komisar Luka. Videl je, v kakšnem težavnem položaju sem in mi je priskočil na pomoč. Pridržal mi je ranjenca in ko se je sklonil k njemu, ga je krogla, namenjena meni, zadela. Padel je hudo ranjen, s prestreljeno stegenico. Tedaj so onemeli tudi bunkerji. Nemci so bili premagani in naša vojska je z glasnimi kriki planila na Štampetov most. Zaplenila je top in veliko orožja, uničila Štampetov most. Mrtvih nismo imeli, razen enega borca, ki je vodil mulo in se ni dovolj hitro odmaknil. Imeli pa smo trideset ranjencev, nekaj huje in nekaj laže ranjenih. Ker je bila pred nami še dolga pot, smo prenočili v gozdu. Drugi dan smo se odpravili k Sv. Vidu na Notranjsko, ranjence pa smo dali 8. SNOB. Odpeljali so jih do Sv. Trojice... Naslednji dan smo te ranjence v zaščiti vse brigade, delno na nosilih in delno na konjih, mulah, prenesli na Bloke in jih varno spravili v letalo, ki jih je odpeljalo v Bari – kljub temu, da je nad nami krilila »štorklja«, ki je hotela preprečiti transport ranjenih.

Po petindvajsetih letih ustanovitve 10. SNOUB »Ljubljanske«, sem se na proslavi, ki je bila v Mostecu pri Ljubljani, prvič po vojni, srečala s preživeliimi borci naše brigade. Med njimi so bili tudi komisar Luka, komandant Vojnovič, četni komisar Marko Zigon, Oki in Olga Bratuž, Jug in drugi. Ko smo se pozdravljali, smo imeli od sreče in veselja vsi solzne oči. Ponovno so oživel spomini na skupne borbe, na težke in lepe dni, iskreno tovarištvo.

★

Po zaslugi tovarišice Olge Bratužove, ki je uspela zbrati in povezati preživele borce naše 10. SNOUB »Ljubljanske« in organizirati občasna srečanja borcev – je bilo nekaj mesecev zatem tovariško srečanje pri Slamiču, za borce iz Ljubljane in okolice. Med nami sta bila tudi Rudi Srimšek-Luka in tovarišica Alenka Nedog-Petra. Med pogovorom je prišla k naši mizi žena s košarico, polno šopkov vijolic. Tovariš Luka je pokupil vse cvetje in ga poklonil nam tovarišicam. »Za naše pogumne in poštvalne borke,« je rekel. Tudi ob drugih priložnostih je, če je bilo potrebno, pomagal svojim nekdanjim soborcem. Kljub odgovornim nalogam in dolžnostim, ki jih je opravljal, je ostal skromen. Bil je in ostal – borec, komunist in človek, poln toplote in pristnega tovarištva. In tak bo živel v srcih in spominih svojih soborcev še naprej.

NINA NUČIĆ
Polje 22 p. Zagorje ob Savi

Seja Komisije za
vprašanja borcev NOV pri
Skupščini SR Slovenije

Program dela

Komisija za vprašanja borcev NOV pri Skupščini SR Slovenije je kot osrednji točki dnevnega reda na minuli seji 19. februarja obravnavala program dela za to leto in predlog za izdajo zakona o skupnostih socialnega varstva.

Člani komisije so v razpravi ob predlogu za izdajo zakona o skupnostih socialnega varstva poudarjali, da so doslej pri reševanju borčevskih vprašanj vendarle še vedno nosili največjo težo dela občinski odbori ZZB NOV in občinske komisije za vprašanja borcev NOV, medtem ko bodo z novim zakonom številna vprašanja s tega področja morale urejati samoupravne interesne skupnosti. V prvi vrsti gre za dejansko poenotenje politike reševanja socialnih vprašanj.

Na imenovani seji je komisija za vprašanja borcev NOV Skupščine SR Slovenije tudi sprejela program dela za leto 1979, v katerem je podan načrt spremljanja izvajanja nalog v zvezi z borčevsko problematiko:

O vlogi in nalogah SIS v sistemu socialne varnosti borcev, o organiziranju in delovanju strokovnih služb v upravnih organih, pri SIS, ki delujejo na področju varstva borcev in vojaških invalidov (gradivo bo pripravil republiški komite za vpraša-

nja borcev in vojaških invalidov), o izvajanju in urejanju socialne varnosti kmetov-borcev NOV (analizo bo pripravila skupnost starostnega zavarovanja kmetov SR Slovenije), o gmotnem položaju upokojenih borcev NOV (analizo o posameznih kategorijah, razlikah med pokojninami in vzrokih za to bo pripravila Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Slovenije); obravnavali pa bodo tudi vprašanja iz zdravstva, o izvajanju nekaterih zakonov s tega področja ter še vrsto pregledov in analiz o socialni varnosti, starosti in starostnih pojavih...

Vsekakor obilo nalog, ki pa bodo po vrsti lani sprejetih zakonov še neposredneje prispevale k dejanskemu urejanju in izvajanju dogovorjenih nalog.

B. Ž. J.

Uvodne besede Janeza Vipotnika, predsednika
RO ZZB NOV Slovenije na 6. seji predsedstva

Njegova odločnost naj nam bo zgled

Prosim, da še enkrat in posebej počastimo spomin tovariša Krištofa.

Teden je minil, odkar so položili njegov pepel v grobnico herojev. Ves ta čas ga naprej in naprej obiskujejo mladi in stari, moški in ženske, prinašajo cvetje in prižigajo sveče. Način, kako se od njega poslavlja Slovenija, cela Jugoslavija in napredni ljudje po svetu izpričuje, kako globoko se je zasedral tovariš Krištof v bistvo družbe. Vse, kar je resnično poštenega, mu priznava izjemen delež v boju za dobrobit človeštva.

Če komu, potem gre njemu zasluga za človeški, svobodni, demokratični marksizem in leninizem, ves različen od dogmatskega pojmovanja tega nauka. Če komu, gre njemu zasluga, da je bil v zahodnem svetu zrušen strah pred komunizmom, tistim komunizmom, katerega so meščanske stranke cela desetletja zabijale v glave svojim članom kot največje zlo človeštva. In obratno, njemu gre velik delež, da se je razkril nevarnost dogmatskega, centralističnega

pojmovanja ureditve družbe.

Domala ves svetovni tisk v teh dneh opisuje tovariša Krištofa kot prvega arhitekta samoupravnega socializma.

Res je neprecenljiv njegov delež, da so se delovni ljudje naše skupnosti zravnavali in spregovorili v imenu svojih izkušenj, svoje moči, svojega stanja in svojih potreb, svojega trpljenja in svojih sanj. In ne samo spregovorili! Dobre misli se slikovito spreminjajo v dejanja. Lotevamo se mnogočesa, da zbrisemo stoletne meje med željami, med besedami, izgovorjenimi v sebi in gradečo se otipljivo stvarnostjo. Izrazitejša postaja barva časa, ki se imenuje samoupravljanje. Na široko se razrašča boj za vse bolj popolno, za vse bolj domišljeno obliko družbene ureditve. Naša lastna pot v socializem, ki je v največji meri Krištofova zasluga, predstavlja prosvetljeno samoupravljanje, pomeni poosebitev gibanja naprej in kvišku.

Ko nam v tem hudem času njegove izgube drgeta srce od bolečine, nam

naj bo v uteho in bodrilo neizčrpen vir njegove odločnosti tudi kadar ga je stiskala tesnoba.

Kako silno vztrajen, daljnoviden in optimističen je bil v vseh težkih trenutkih. Njegova na videz šibka postava je ob nevarnosti izžarevala okrog sebe silno energijo. Tako je bilo enainštiridesetega leta, ko so nas mrlični tujci potegnili v krvavi vrtinec strastnega odpora in strastne volje po svobodi. Z brezmejno vero v prihodnost je vlival moč okrog sebe dvainštiridesetega leta, ko so nastopili za partizane najtežji časi, ko se je poleg tujega zavojevalca zgrnila nad bojujoče se ljudstvo vsa združena domača reakcija. Takšen je bil osemindštiridesetega leta, v napornih letih osamljenosti, ko nas je Stalin potisnil na rob delavskega gibanja in nas postavil pred vrata. Takšen je bil tovariš Krištof ob vsakem težkem času.

Njegova odločnost naj nam bo zgled. Da bi nas ob težkih trenutkih napolnjevala z nepremakljivo vero v moč pravice in resnice, z nepremakljivo

vero v neuničljivo energijo ljudskih množic.

Človeštvu zablestijo resnični geniji na redke čase. Eden takšnih, redkih genijev, je bil tovariš Krištof. Bilo bi zelo neskrupno, če bi si kdorkoli predstavljal, da ga lahko nadomesti.

Toda življenje teče dalje. Naša pot gre naprej. In če se bomo vsi skupaj, strnjeni in enotni okrog Krištofovega velikanskega dela, hlepeč po boljšem in lepšem, zmerom znova vračali po nasvete v ogromno zakladnico njegove vedno žive, po napredku težeče misli, bomo manj čutili vrzel, ki jo je povzročila njegova zavratna bolezen.

Zvestoba njegovi misli, njegovim napotkom v reševanju notranjih težav in razpotij našega razvoja, pa tudi v mednarodnih zapletih nas bo utrjevala in delala odločne pri graditvi sreče v samoupravni socialistični družbi.

Dosledno uresničevanje zastavljenih ciljev nam bo torej ublažilo bolečino ob izgubi genialnega in izjemno dragocene ga človeka.

Slava tovarišu Krištofu.

Oddih in rekreacija vojaških invalidov in borcev NOV v Strunjanu

Dom vojaških vojnih invalidov ZZB NOV Slovenije v Strunjanu posluje vse leto in sprejema vojaške invalide in nosilce spomenice 1941, ki jih pošiljajo na zdravljenje posebne zdravniške komisije in vojaške invalide in borce NOV na oddih in rekreacijo.

Članom ZZB NOV Slovenije, ki prejemajo invalidski dodatek in borčevsko pokojnino, bomo v skladu z dosedanjim prakso omogočili oddih in rekreacijo po regresirani ceni.

Po programu, ki ga je oblikovala komisija za vojaške invalide republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, upoštevajoč pri tem razpoložljiva sredstva za regres, število članov ZZB NOV v občinah, možnosti za letni oddih, pasivnejša območja in zanimanje organizacij za oddih članov ZZB NOV v Strunjanu, bo letos iz posamezne občine lahko koristilo 10-dnevni oddih po regresirani ceni naslednje število članov:

Ajdovščina	22	Grosuplje	20
Brežice	10	Hrastnik	16
Celje	34	Idrija	39
Cerknica	19	Il. Bistrica	10
Črnomelj	48	Isola	5
Domžale	20	Jesenice	20
Dravograd	6	Kamnik	12
Gornja Radgona	6	Kočevje	21

Kranj	34	Ptuj	8
Krško	10	Piran	5
Koper	10	Ravne na Kor.	20
Lenart	5	Radlje ob D.	20
Ljutomer	8	Ribnica	10
Lendava	6	Radovljica	25
Laško	13	Sl. Bistrica	10
Litija	13	Sl. Gradec	18
Logatec	11	Sl. Konjice	9
Lj. Center	61	Sevnica	10
LJ. Bežigrad	66	Sežana	25
Lj. Moste-Polje	61	Šmarje pri J.	10
Lj. Šiška	66	Šentjur pri C.	10
Lj. Vič-Rudnik	70	Škofja Loka	17
Maribor	80	Trebnje	22
Murska Sobota	10	Trbovlje	16
Mozirje	12	Tolmin	40
Metlika	25	Trzin	11
Novo mesto	71	Velenje	15
Nova Gorica	113	Vrhnika	14
Ormož	9	Zagorje	18
Postojna	15	Zalec	14

Pravico do oddiha po regresirani ceni imajo ob navedenih pogojih vojaški invalidi in borci NOV, njihov zakonec in družinski invalidski upravičenci, vdove in starši padlih borcev.

Oddih po regresirani ceni odobravajo članom občinski odbori ZZB NOV.

Ob upoštevanju sedanjih zmogljivosti doma (150 ležišč) in da je dve tretjini kapacitet zavzetih za zdravljenje vojaških invalidov in nosilcev spomenice 1941 in za oddih članov po regresirani ceni, ostaja približno tretjino kapacitet doma za oddih in rekreacijo članov ZZB NOV izven navedenega programa. Za oddih članov ZZB NOV po polni ceni se občinski odbori zveze združenj borcev NOV dogovarjajo o rezervacijah neposredno z upravo doma. Vojaški invalidi in udeleženci NOV, ki želijo koristiti oddih v domu VVI v Strunjanu naj se prijavijo v združenju ali pri občinskem odboru ZZB NOV. Ob tem je treba povedati, da je v glavni sezoni meseca julija in avgusta večina kapacitet doma namenjenih za zdravljenje vojaških invalidov in nosilcev spomenice 1941. Ko bo zgrajen nov hotel bo več možnosti za zadovoljitev želja članov ZZB NOV Slovenije.

Dom ima pokrit bazen z ogrevano morsko vodo in zdravstveno službo, ki jo vodijo stalni zdravnik, dve medicinski sestri in dve fizioterapevtki in zagotavlja pogoje obmorsko klimatičnega zdravilišča.

Cena za oddih članov ZZB NOV znaša sedaj 140 din, regresirana pa 100 din za oskrbni dan. Predvideti je, da bodo po 1. marcu ali aprilu cene nekoliko zvišane.

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije

Na petkovi seji predsedstva Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije so člani predsedstva od osmih točk dnevnega reda največ časa namenili razpravi o izhodiščih za oblikovanje politike in organiziranost Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije na področju ogranjanja in razvijanja revolucionarnih tradicij ter vsebinski zasnovi »TV-15« in ukrepom za njegovo normalno izhajanje. Poleg teh dveh najpomembnejših točk so obravnavali tudi informacijo o obrambno-varnostni akciji pod geslom »Nič nas ne sme prese- neti«, predlog samoupravnega sporazuma o medsebojnih obveznostih ter načinu

S 6. seje predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Tradicije – bratstvo in enotnost

združevanja dela in sredstev za pripravo in izvedbo mladinskih delovnih akcij v SR Sloveniji v letu 1979, predlog zaključnega računa RO ZZB NOV Slovenije za leto 1978; pod točko »razno« pa je tovarišica Rometova seznanila prisotne

s potekom dela pet-najstčlanskega odbora, ki je bil osnovan ob mednarodnem letu otroka.

Mnogokrat obravnavana, pa nikoli izčrpana tema o razvijanju revolucionarnih tradicij, je tudi tokrat spro-

žila plodno razpravo. Tako na devetem kot na enajstem kongresu ZKJ ter ZKS, pa tudi na zadnjem kongresu ZZB NOV je bilo dosti besed posvečenih nalogam zveze borcev na tem področju. Kakor je znano, danes poudarje-

no teče akcija po- družbljanja razvijanja tradicij, pri čemer prevzemajo vse več nalog organizirani družbeni subjekti, vključni v skupno fronto – SZDL. Še posebej je to delo pomembno tam, kjer vključuje mladino.

Kljub tem usmeri-

tvam in pravilnemu razumevanju razvijanja tradicij revolucije in NOB pa je borčevska organizacija še vedno organizacija neposrednih udeležencev vojne. Borci so življenjsko zainteresirani, da se revolucionarna izročila zasidrajo v novih generacijah, zato imajo za eno prvih svojih nalog na tem področju – da preko svojih delegatov vplivajo na pogoje in ustvarjanje pogojev za normalno delo pri razvijanju tradicij. Poleg tega pa so odločni, da v svojih vrstah gradijo take odnose med borci, da se iz njih samih zrcali resnična revolucionarnost, ki se odraža v akcijah za širjenje in poglobljanje tradicij.

Za dosego povezane in enotne akcije pa je

S 6. seje predsedstva RO ZZB NOV: Še posebno živahna je bila razprava o nadaljnjih nalogah na področju razvijanja revolucionarnih tradicij.

TV-15: Dosedanjim uspehom dodati nove delovne napore

Dosedanja vsebina je v glavnem uspešno odražala hotenje naše organizacije, da mora biti v TV-15 čimbolj verno in privlačno ovrednotena naša revolucija, njeno konkretno dogajanje in ljudje, ki so ji tako z orožjem kot s prepričevalno besedo utirali zmagovito pot. Tudi presajanje njenega duha v sedanje družbenopolitične razmere in prizadevanja za izgradnjo samoupravnega socializma je bilo v časopisu trajno prisotno. Toda prav glede tega bo v bodoče potrebna še večja sistematičnost, da bi uspešneje uresničevali tako kratkoročne kot dolgoročne cilje naše revolucije. Prizadevanja, da bi časopis dobil svoje stalne čitatelje v širši javnosti in vidno prestopil okvir udeležencev narodnoosvobodilne borbe, ter se razširil zlasti med mladino, so rodile pomembne rezultate, vendar bolj v smislu ugotovitve možnosti, kot pa dejanskega prodora...

Sedanjemu družbenemu dogajanju bo moral časopis posvetiti večjo pozornost kot dosedaj. Gre pa predvsem za to, da sproti obravnava vsa tista tekoča notranja in zunanja politična vprašanja, gospodarstvo, kulturo in izobraževanje in druga peča družbeno vprašanja, ki so trenutno »na konici...«

TV-15 se mora v celoti razviti v angažiran politični tednik, ki ga ne bo težko pričakoval le član ZZB, ampak mnogo širši krog bralcev – vsa osveščena javnost. V tem je tudi odgovor na vprašanje, kakšna naj bo vsebinska zasnova časopisa za daljše obdobje.

Prispevke te zvrsti pa naj v bodoče bogatijo sistematične informacije o sodelovanju in zvezah ZZB NOV Jugoslavije z drugimi borčevskimi organizacijami v svetu, pri čemer pa naj še posebej dobi ustrezno mesto aktivnost ZZB NOV Slovenije na tem področju.

Takšna vsebinska zasnova torej terja sprotno spremljanje vsega, kar je bistveno za družbenopolitično dogajanje pri nas in v svetu ter zavzemanje stališč in pogledov, ki jih ZZB glede na svoje mesto v družbi mora imeti in jih dovolj učinkovito posredovati in uveljavljati. Mednarodnim odnosom bi zato v bodoče v tem smislu posvetil TV-15 več pozornosti, posebej pa še vlogi neuvrščene Jugoslavije v boju za mir, mednarodno solidarnost in enakopravno sodelovanje.

Uresničitev gornjega bodo omogočili materialni in kadrovski pogoji, ki jih bo potrebno izpolniti...

Borčevski zakonodaji in vprašanjem socialne in zdravstvene varnosti udeležencev NOB je TV-15 do sedaj posvečal precej pozornosti, s čimer mora nadaljevati in doseči, da bo to področje v njem še celoviteje zastopano...

V TV-15 morajo dobiti več prostora tudi tista povojna leta, ki skoraj že sodijo v zgodovino in ki so pomembna tako zaradi izredno težkih okoliščin, v katerih je potekala naša socialistična izgradnja, kot tudi po tem, da je teža vsega tega razvoja slonela pretežno na ramah generacije, ki je izvršila revolucijo...

Uredništvo TV-15 je napravilo odločne korake za prodor med mladino, zlasti osnovnošolsko. Temu začetnemu uspehu je treba dodati nove napore, zato da bi časopis širše prodril v njene vrste, posebej že med njen najbolj osveščen del...

V tem smislu bi bilo potrebno tudi proučiti, v kolikšni meri lahko TV-15 služi kot pripomoček pri pouku zgodovine NOB v šolah in sicer s prispevki, ki bodo privlačni tako za učence kot za učitelje, ki jim je zaupana skrb za ta pouk...

Sprejeti je treba ukrepe, da se bistveno razširi krog naročnikov TV-15. Poleg političnega učinka, ki je nedvomno najpomembnejši, bo dvig naklade časopisa prinesel tudi ustrezen finančni rezultat. Prizadevanjem, ki so po 5. redni skupščini ZZB NOV Slovenije napravljene v tej smeri in so med drugim tudi navedene v posebnem pismu predsedstva republiškega odbora ZZB NOV občinskim odborom, naj se pridružijo še nova. Uresničiti je potrebno že pred časom sprejeto pobudo, da naj ima vsaka osnovna organizacija ZZB svojega poverjenika za naš časopis...

Uredništvo časopisa TV-15 je v skladu z materialnimi in kadrovskimi možnostmi zelo uspešno delovalo...

(Iz vsebinske zasnove TV-15, o kateri je razpravljalo predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije, jo v celoti potrdilo in jo bo predložilo v obravnavo republiškemu odboru slovenske borčevske organizacije.)

Ivan Kreft

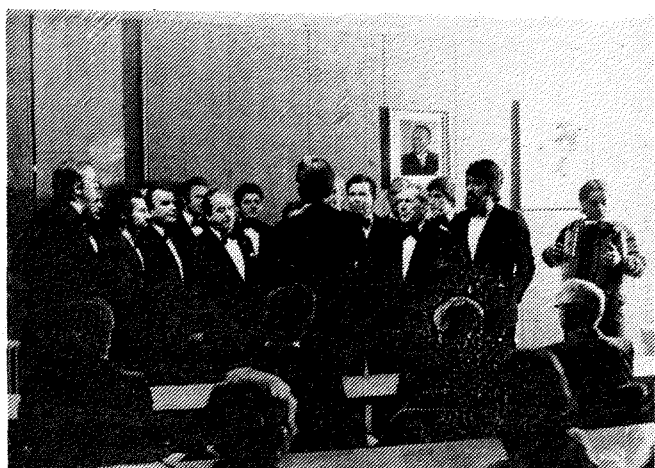
Še o Kajuhovih nagradah

dr. Avguštin Lah podeljuje Kajuhovo nagrado Albertu Jakopiču-Kajtimiru za »Vodnik po partizanskih poteh«

Dr. Avguštin Lah: »Ustvarjalnost na temo revolucije, pa naj bo umetnostna, pripovedna ali znanstvena, je živo do-
gajanje. To ni samo nekaj odmev na tokove narodnoosvo-
bodilnega in revolucionarnega gibanja polpretekle dobe in
sedanjosti, temveč je sestavina tega gibanja. To so dokazali
nešteti družbenopolitični in kulturni delavci in tako so se
sprejele tudi najširše plasti naše družbe in svetovne kul-
turne zakladnice. Osvobodilni in revolucionarni tokovi se
širijo ne upoštevaje kamnite mejnike v prostoru in prera-
ščajo iz sedanjosti v prihodnost. Časovne in prostorske
dimenzije so samo parametri družbenega dogajanja, zakaj
revolucija pomeni družbeno preobrazbo, novo razvojno
stopnjo in dobo. Vsaka revolucija – tista, ki spreminja
politične sisteme in družbene odnose ali pa tehnološke in
gospodarska oziroma znanstvena in kulturna kot družbeno
dogajanje pomeni toliko, kolikor prinaša naprednega in
ustvarjalnega iz starega v novo razvojno obdobje. In v tem
je umetniško, pripovedno in znanstveno ustvarjanje v re-
voluciji, zanjo in za uveljavitev njenih pridobitev, nadvse
pomembno.«

(Iz slavnostnega govora na podelitvi Kajuhovih nagrad
Založbe Borec)

Pesem Štirinajste je bila uvodna pesem moškega komornega pevskega zbora »A. T. Linhart« iz Radovljice, ki je sodeloval v kulturnem programu slovesnosti ob podelitvi letošnjih Kajuhovih nagrad 20. februarja 1979

Med dobitniki letošnjih Kajuhovih nagrad je tudi Janez Povše za monodramo »Izvolite, tovariš Marjan«

Žiri je nagradila tudi monodramo Janeza Povšeta »Izvolite, tovariš Marjan«. Govori o partizanskem invalidu, ki se rešuje. Hujše od invalidnosti so duševne peripetije, za katere svet dostikrat nima posluha. Povšetova drama je zanimiv poskus prodreti v duševnost invalida, ki pohabljen v vojni, prodira v novo življenje, preživlja krize in išče samega sebe v novi stvarnosti. Invalidova iztočnica »Veste, ni lahko, ne počutim se dobro« značilno odgrinja ne le invalidovo usodo, temveč tudi okolje in odnose do njega, nemirno dogajanje in željo po ureditvi odnosov in položaja. Monodrama vse globlje razkriva invalidov svet in razkriva mehanizem družbe, v katerem je invalid razravan med lastnimi močmi in nemočjo, ki pomeni pomoč drugih in njihovo razumevanje. Vrh monodrame je v sprijaznenosti invalida z usodo in položajem, vendar je ta nukleus njegovega obstanka del nekega okolja in življenja. To odkriva monodrama in v tem je njen širši pomen. Upamo, da bo kmalu zaživela tudi na odru in potrdila oceno žirije.

(Iz obrazložitve žirije)

Fotografije: Tone Urbas

Miha Klinar

Požgana vas

Ožgani zidovi hiš,
okna – votline v nebo.
Vetra tegobni piš,
vzdih nad požgano vasjo.

Kakor spomin gremo
skozi vas mrtvo molče.

Zvezde v ledeno temo
lačno strme.

(Pesem iz zbirke Mihe Klinarja »Novembrska balada 1944«, ki je prejela Kajuhovo nagrado)

POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM POD REFL

Piše: Franček Bohanec

Partizanski pisatelj, ki vzbuja pozornost

So nekateri pisatelji, ki takoj zableste, in so nekateri, ki se vzpenjajo s pogumno vztrajnostjo in razvijejo svoj pripovedni talent s potekom mnogih let. Vlado Habjan, borec gorenjske brigade Franceta Prešerna, sedaj svobodni pisatelj, sodi v vrsto drugih: prvič je resneje vzbudil zanimanje zase z novelama v novelistični zbirki več avtorjev (Ariha, Gradišnika, Zagorskega in Zakonjškega z naslovom **In minila so leta**, 1954) nato z »včerajšnjim romanom«, ki se izteka v današnjih dneh **Pomlad pravnikov**, 1955, in končno se je uveljavil z romanom »iz unejstva«, ki ga je pisal od 1958–63, dal pa mu je naslov **po zagovorni besedi Trotamora**, snovno pa pripoveduje o usodi Koroške. Zadnji roman sodi med trdna, organsko zgrajena in zanesljiva dela slovenske epike.

Novele po umetniški moči ne izstopajo, imajo pa še Habjanove osebne poteze: so spominske na partizanske dni, tragični heroizem se prepleta z erotičnimi zgodbami, a optimizem zbujajo zavest, da se da plemeniti s človečnostjo intimnosti. Literarni zgodovinarji njegovi noveli še označujejo kot melanholično nostalgici in poetično melanholični. Za Vlada Habjana je značilno, da se zna iz literarnih kritik mnogo naučiti. Sprejema jih kritično, vendarle ustvarjalno. Njegov roman **Pomlad vnukov** prerašča pomanjkljivosti začetkov, ima pa še mnogo za kritična peresa. Habjan jih je znal brati tako, da je tiste svoje dobre pisateljske lastnosti, ki so jih splošno ugotavljali, ohranjal svoje šibkosti pa temeljito popravil. Zato njegov zadnji roman **Trotamora** pomeni novo rast in v resnici velik napredek od **Pomladi vnukov**.

Za **Pomlad vnukov** je bilo zapisano: Pisatelj izziva iluzijo dokumentarnega realizma. Obsežni in podrobni opisi, ki naj ustvarjajo razpoloženje, so v nasprotju z epsko močnejšo, dramatsko razgibano zgodbo, čeprav anekdoto, vendarle rahlo vseeobvladajočo idejo, ki je še enako vodilna v prvih dveh novelah. Roman je življenjsko resničen, pisatelj angažiran, kompozicijsko domiselno dosleden, predvsem pa še, žal, marsikje iznad svojih literarnih oseb, ki niso vedno prepričljive. Nad vse pa zraste lik matere »bleščeč simbol preproste, malce klepetave, toda plemenite in naravno bistre proletarske matere...«, lik, na katerem ni nič zlaganega, patetičnega ali lirčno zanesenjaškega... Materin lik se je Habjanu izoblikoval v polnokrvno osebnost, ki daleč presega partnerje v romanu in ki ima kot kvalitetno nov materinski lik neko veljavo tudi na širšem literarnem področju (M. Mejak). Roman se odigrava na dveh časovnih ploskvah: partizanski in sodobni. Širok, preširok razmak! »Kolikor bolj pa je uspel pisatelj res umetniško upodobiti partizansko mamico in nato še z nekaterimi Vitovimi (enim izmed treh sinov portretirane mame) razmišljanji doseči idejno raven, ki je pogojena s pravilnim razumevanjem internih gibal osvobodilnega gibanja, ter z njeno osbno udeležbo (prizadetostjo) tu in tam z gotovostjo znal nakazati dvome, boje svojih junakov – toliko šibkejši je v trenutku, ko se znajde sredi današnjih dni.« (Rok Arih.) Itd...

Od tu dalje se končuje Habjanovo šolanje. Roman **Trotamora** je literarno in umetniško zrelo delo. Po svoji snovi je eno redkih, vsekakor pa eno najbolj dokumentarnih in umetniških del, ki pripoveduje o partizanski Koroški. Osnovna izvirna značilnost njegove »koroške snovi« je pisateljevo spoznanje, da se zgodovina »rojeva« od spodaj. Iz ljudi. Za Koroško je Koroška svet zase (med Ciskarantano – soznačnico za Slovenijo – in Transkarantano – že stoletja povsem avstrizirano. To je svet, ki je usodno zaprt vase, med Karavankami in Antikaravankami, t. j. Krškimi Alpami), kjer so miti izumrli (o panslovanstvu in pangermanstvu) in se je človek znašel v realnosti boja pred nacističnim uničevalnim besom. Nič romantično sentimentalnega ni tu: ostala je dvogovoreča dežela s svojo poezijo (pesmijo, pokrajino) in s svojimi nasprotji (v neusmiljenem boju za obstanek v zemljepisno križajoči se deželci).

Vlado Habjan ostaja možat na tej trdi zgodovinski šahovnici Koroške. Segi v čas nazaj, vendar tokrat ne s pripovedjo, z liki ali anekdotami, ne obrobno, ampak organsko vključeno v pripoved, ki poteka pred nami. Čas nazaj le čisti, da bo zdajšnje dejanje bolj utemeljeno in da bo jutrišnji zrak boljši.

Zato je roman **Trotamora**, kar se zgodovine tiče – oster obračun z našimi tradicionalnimi pogledi na zgodovino Koroške. Avtor neke piše: »o zablodah slovenskega zgodovinopisja sem že kaj rekel. Celotno doberšen del revolucijskih kadrov se opaja ob povsem malomeščanskih pravljicah, pa nacionalističnih krvnih »izsledkih«, podomačenih v polpreteklem klerikalizmu kranjskega tipa... Zastran slovenskih Korošcev so vsi v našem sosedstvu potrebni besede, ki bo nedvomna, jasna in načelna. A človeku, ki prenašajo tetoviran z nečedno preteklostjo, je nujno pomagati, da se razstrupi kožno ozračje. Morda lahko k temu kaj pripomore beseda. Čeprav je v romanu Koroška zanj »svet zase«, je zgodovinsko usodno vezan s Slovenijo, saj njegova včerajšnja in današnja zgodovina je na isti nitki. Vlado Habjan pripoveduje, kaj pomeni Koroška za slovensko zgodovino od zgodnjega in kasnega srednjega veka do goriških in celjskih gospodarjev, pa kaj smo gledali napak, predvsem usodno bitko pri Požarnici, ki po Habjanu za slovenski narod zgodovinsko pomeni konec »sto slovenskih zlatih let« (1360–1460), Habjan pa potegne od tu zgodovinsko črto vse v naš čas (slovenski belogardizem se začelja po Požarnici, ne 1941. leta!).

Morda smo se tu preveč zadržali pri eni izmed izvirnih avtorjevih zgodovinskih resnic in spoznanj. Teh je mnogo: zanimive so še tiste, ki govorijo o trdnosti in moralni moči slovenstva v bodoče. Zlasti je poudarjen avtorjev odnos do slovenskega jezika, ki je pri njem lep, sončen, slikovit, posledica avtorjevega odpora proti »kumarnemu narcisovstvu puristov, ki so nam ravno na Koroškem in še kje veliko škodovali – koristili pa zanesljivo niso prav nikjer. Slovensčina si še zdaj ni opomogla od nervoznih obsekovalcev v prejšnjem stoletju«. Vse je kritično, vendar ustvarjalno. Staro (upravičeno ali pa tudi ne) podira z novim. Novo pa se rojeva na realnosti lepote, ki nosi predvsem čar koroške pokrajine, iz nje pa izstopajo pogumni ljudje kot v slovenski literaturi enkratne osebe. Ti Korošci so potrdili narodno-osvobodilnega boja in potrdilo svoje trajne prihodnosti. Po svoji mentaliteti so dopolnili portretov sodobnikov našega rodu. Tako velja podčrtano za Vlada Habjana, da raste v mojstra lepe besede, njegova literarna dela pa se vsestransko kristalizirajo v literarne pomnike, ki imajo življenjsko in estetsko trajnost. »Nikjer še nimamo tako lepo, nadrobno in pristno opisane Koroške, nikjer tako naporno podane njene dvojnosti tako v jezikovnem, verskem, političnem in katerem koli pogledu, nikjer se tako jasno ne rišejo posebnosti alpskega človeka, ki mu je narava na eni strani zavetnica, na drugi strani pa kruta je ob branju Trotamora vzhiceno, a upravičeno zapisal pesnik Jože Smit.

POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM POD REFL

Poslednje slovo: 20. februarja 1977.

Na isti dan, samo leto zatem, smo na naslovnici objavili fotografijo spomenika narodnoosvobodilnemu boju v Starem trgu pri Ložu, na Ulaki. Mogočen in pretresljiv trenutek, ujet v kamen, naravo. Imena ustvarjalca, inž. arh. Vinka Glanza, ni bilo v podpisu.

Neverjetna sočasnost. In z njo bolečina, ki je razumljiva.

Spomenik talcem v Gramozni jami in spomeniki narodnoosvobodilnemu boju v Rogaški Slatini, Solkanu... Trubarjev spomenik na Rašici. Tudi to je njegovo delo in delo akademskega kiparja Borisa Kalina.

Zdaj so tu topli, spoštljivi spomini na človeka, katerega delo je krasilo nenehno snovanje, delo:

»... tako čudovit je bil, brez vsakega zla... še nisem srečal človeka, ki bi bil tako izveden.«

Kot gradbeni svetnik pri slovenskem izvršnem svetu je ustvaril velike arhitektonske, reprezentativne ansamble na Bledu, Brionih in Brdu. Vilo Podrožnik v Ljubljani in vilo Tartini v Strunjanu.

Omenili smo le nekaj najlepših stvaritev.

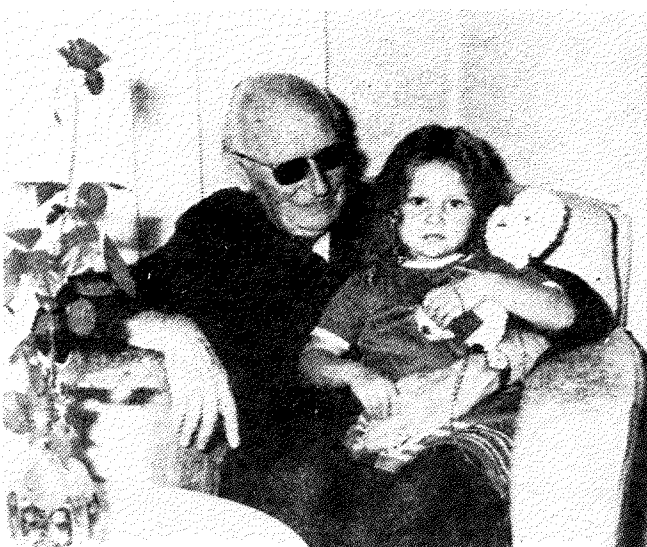
»... z Vinkom Glanzem je slovenska arhitektura izgubila enega najpomembnejših ustvarjalcev.«

Rodil se je v Kotorju. Oče mu je umrl, ko je imel pet let in mati je ostala sama, z deveterico otrok. Skozi življenje se je prebijala s trudom svojih rok, plemenitim srcem. Bila je to popotnica, ki jo je mladi Vinko ponesel s seboj v svet. V njej je bila tudi lepota in toplina okolja, kjer mu je stekla zibel in ki ju je ne-sebično prinesel v ta naš včasih tako hladni, racionalni svet. In ju razdajal.

»... odličen strokovnjak, dober človek in to-

Spomin na inž. arh. Vinka Glanza

Kamelije iz Boke

... z vnukinjo Kristino

variš, je zapustil umetnine, ki bodo govorile o znanju, delu.«

Kot prvi arhitekt v Jugoslaviji je dobil za posebno prizadevanja in dosežene uspehe v socialistični izgradnji naše dežele red dela z rdečo zastavo... Zlata ura v dar ima vgravirano ime: Tito.

»... njegovo delo bo veren pričevalec časa in razmer v pomembnem razdobju gospodarskega, političnega in kulturnega napredka naše domovine.«

Ob sedemdesetletnici je prejel red republike s srebrnim vencem.

»... povsod, kjer je bilo potreba smisel za mero, obrtniško popolnost, usklajenost opreme, plemenitost materialov, umetniški okus, povezati z veliko zavestjo strokovne in družbene odgovornosti, tam se je lotil dela arhitekt Glanz in uspel z njemu dano prepričljivostjo.«

Pa vendar ga je krasila izjemna skromnost:

»To, kar je vredno, bo ostalo,« je govoril. »Moja dolžnost je, da delam.«

Ostala bo tudi zgradba Skupščine socialistične republike Slovenije, velika umetnina inž. arh. Vin-

ka Glanza, ki jo plemenitijo kiparski okrasji Karla Putriha, Zdenka in Borisa Kalina.

»Brez dela ni mogel živeti in delal je do zadnjega dne, risal...«, pripoveduje Ana, njegova soproga. Bila mu je mnogo več kot samo zvesta sopotnica. Še ga vidi. Tam, pri mizi. Sklonjenega in z že drhtečo roko. Hudo bolnega.

Glej, tu je Avguštinčičev Počitek! Pogled zdrse po prostoru, kjer se pogovarjava. Slavko Pengov, Godec, Gojmir Kos, Lamut, Dana Pajnič, Mihelič, Bernik, Maksim Sedej, Miha Males. Perorisba Marjana Pogačnika, cvetje Omerze. Zdenko Kalin. Smerdujeva Plešalka in doprsni kip sina Tomija... Borisa Kalina.

Putrihov Eho in na njem podpis: Ptice se vračajo.

Brez morja kot da ni mogel živeti. »Štor, za vas ču uhvatiti ribu...«, so govorili ribiči. Radi so ga imeli v njegovi ljubljani Boki.

»... tudi jaz sem ga imel rad, kot mnogi drugi... revnejši smo za plemenito in bogato življenje.«

Besede, zapisane in izrečene nekega žalostnega dne.

Takrat je bil spleten venec iz kamelij, rdečih cvetov... na palmovi veji, »da ima cvijeće iz naše Boke«. Februarja še ne cveto na vrtovih. Marca in aprila je njih čas. Nabrali so jih po hišah, iz cvetličnih lončkov, za arhitekta Glanza. Kamelije iz Boke.

★

Zapis ni zapisan zaradi neke naslovnice brez podpisa. Ne! Dolg do Človeka je to, ustvarjalca. Pozabljen dolg.

Milena Štrajnar

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

Izvirni fotodokument Štirinajste

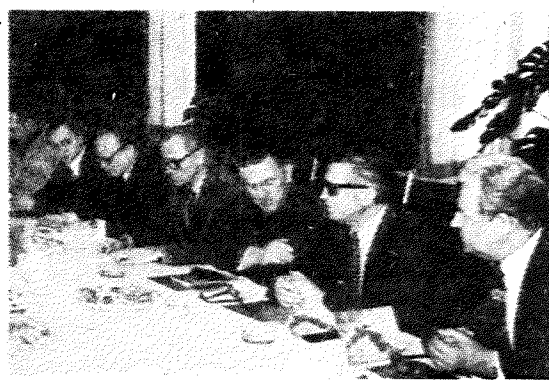
Pred dnevi so pri Državni založbi Slovenije in ob petintrideseti obletnici legendarnega pohoda Štirinajste na Stajersko predstavili knjigo enkratnih medvojnih fotografskih dokumentov Jožeta Petka. Besedilo je napisal Stane Škrabar-Braškar.

Četrta izdaja knjige »S ŠTIRINAJSTO DIVIZIJO« ima vrsto novih slik, izpopolnjen uvodni tekst in besede tovariša Tita, izrečene aprila pred deseti leti na proslavi v Velenju.

Na tiskovni konferenci je Stane Škrabar-Braškar, avtor »S ŠTIRINAJSTO DIVIZIJO«, predstavil podrobnejše delo, načrte in prizadevanja Jožeta Petka, ki je s puško in s kamero spremljal boje Tomšičeve brigade.

Četrto izdajo knjige »S ŠTIRINAJSTO DIVIZIJO« so natisnili v nakladi tri tisoč izvodov, velja pa 200 dinarjev. Kot je na seji povedal direktor Državne založbe Slovenije Ivan Bratko, pripravljajo izdajo te knjige tudi v srbohrvatskem in angleškem jeziku.

-tu-

S tiskovne konference ob izdaji knjige »S ŠTIRINAJSTO DIVIZIJO« Foto: J. Čurin

Prikaz Kardeljevih del

Dne 21. februarja so ob 11. uri dopoldne v Prešernovi dvorani Slovenske akademije znanosti in umetnosti na Novem trgu v Ljubljani odprli razstavo »Edvard Kardelj – znanstveno in publicistično delo«, ki sta jo pripravila Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter Narodna in univerzitetna knjižnica. Razstavljen je celoten sklad Kardeljevih del v Narodni univerzitetni knjižnici, v katerega so vključeni tudi prevodi v jezike jugoslovanskih narodov in narodnosti. Poleg tega je na ogled še drugo gradivo in nekaj likovnih del Božidarja Jakca.

Razstava bo odprta mesec dni in sicer dnevno od 10. do 12. in od 16. do 18. ure.

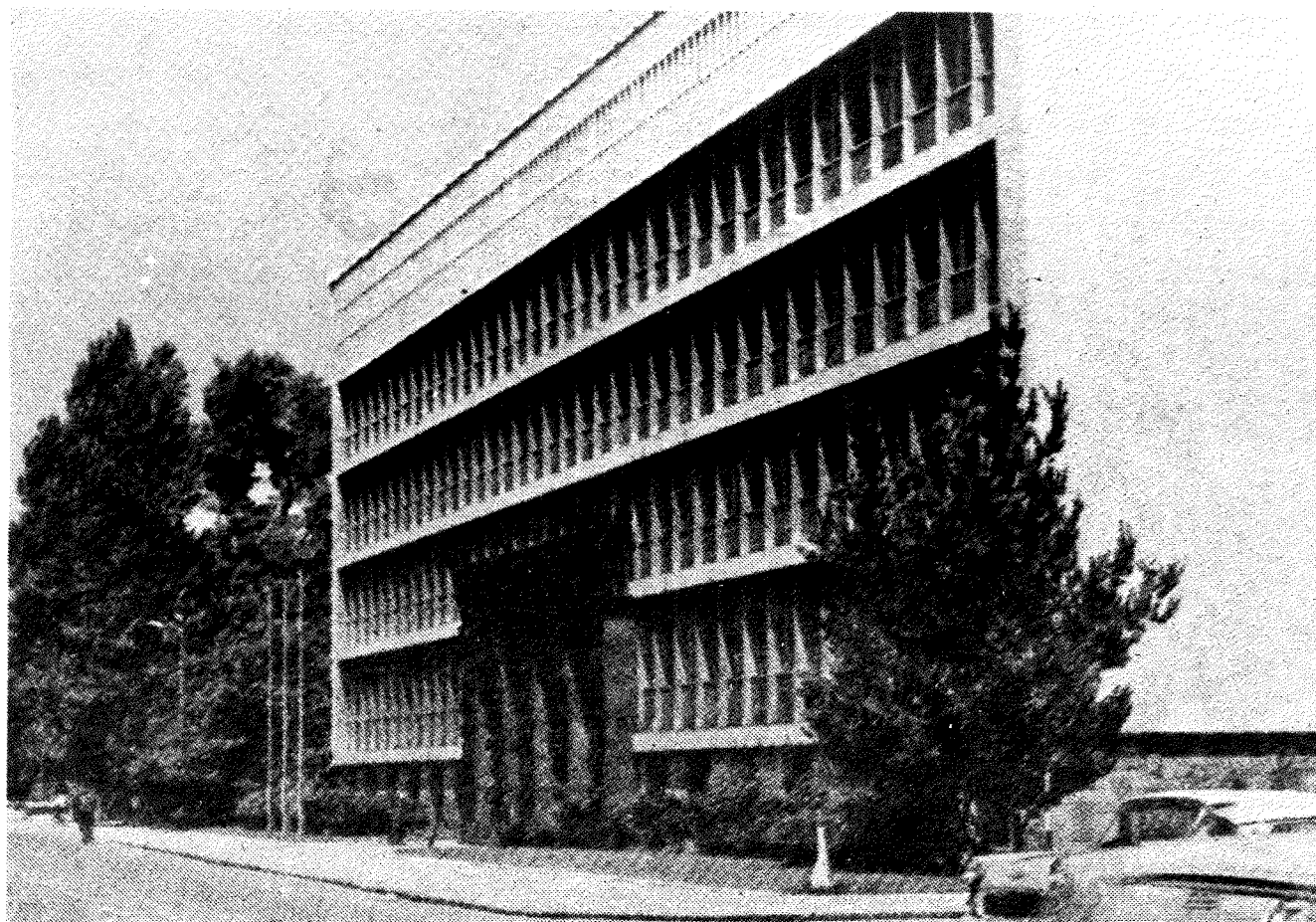
Življenje in delo Edvarda Kardelja

Novinarska agencija Tanjug pripravlja objavo knjige ob smrti velikega jugoslovanskega revolucionarja Edvarda Kardelja. V knjigi bodo informacije in poročila, ki so bila objavljena v dneh žalosti v jugoslovanskih sredstvih javnega obveščanja. Knjiga bo obsegala 500 strani in bo ilustrirana s fotografijami – od tistih, starih več desetletij pa do fotografij o poslednjem slovesu s tovaršem Kardeljem. Knjiga je zamišljena kot tematski presek vsega, kar je bilo izrečenega in napisanega o tovaršu Kardelju – brez pretenzij, da bi bila ocena življenja in dela tega velikana naše revolucije.

Razstava Nandeta Lesjaka

Opozarjamo na razstavo Nandeta Lesjaka, slikarja tekstila iz Prebolda »o tekstilu na temo narodnoosvobodilnega boja«.

Razstava bo od 5. do 10. marca 1979 v poslovni stavbi Kompassa v Ljubljani, Titova 12.

Zgradba Skupščine socialistične republike Slovenije, velika umetnina inž. arh. Vinka Glanza, ki jo plemenitijo kiparski okrasji Karla Putriha, Zdenka in Borisa Kalina

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

Pove še katera beseda na svetu več, kot beseda tovariš?! Tovariš ni samo prijatelj, sodelavec..., tovariš pomeni še mnogo več. Če ti znanec posodi tisočaka, ni tovariš, če ti sosed pomaga potisniti avto s starim akumulatorjem, tudi ni tovariš... Tovariš je več, veliko več! In zares pravo tovarištvo se rojeva le v najtežjih trenutkih!

Ni mar tvoj resnični tovariš tisti, ki je s teboj juril na bunker, na utrjeno postojanko, te reševal ranjenega izpred roja sikajočih krogel, ki so sejale samo smrt...

Nesreče združujejo ljudi ali pa delajo med njimi še večje prepeke! To sta dve skrajnosti. In veliko resnic!

★

Stojim pred vhodom v rov mežiškega rudnika. Za nič na svetu se sam ne bi podal v ta neznan podzemni svet. Pa vendar ta le ni tako krut, kot izgleda na prvi pogled, tako divji in nevaren, kot ga gleda človek, ki še ni nikoli posegel v nederje zemlje. Saj je vendar v tem svetu vsak dan na stotine ljudi, ki rijejo vedno hitreje iz njenih globin dragoceno rudo. In ta ruda jim daje kruh, omogoča njim in družinam življenje.

Strahu rudarji ne poznajo. Tovarištvo je njihova vrlina. Si mar lahko predstavljate koga drugega, kot res resničnega tovariša, ki skupaj z njim, ob pramenih lastnih svetilk, družno kopljeta rudo v novem rovu, ne meneč se za nevarnost, ki preti od vsepovsod.

Kako majhno in neboljeno bitje je človek v primerjavi z naravo! In kako prav ta neboljeni človek lahko uspešno kljubuje vsem muham narave, če v srcih teh ljudi bije tovariško srce! Srce, ki v trenutku izključi razum, če je posredi tovariš, je stokrat močnejše, pogumnejše... Taka srca pa so v Mežici kalila v jami in pozneje v boju.

Zdaj dela v mežiških rudnikih že tretja povojna generacija. Boji zadnje vojne so že davno za nami, vendar srca teh rudar-

jev še vedno bijejo za tovariša!

Srečno tovariši!

»Srečno«, si voščijo rudarji v Zasavju. »Srečno«, pravijo rudarji v Mežici! »Srečno tovariši«, so si zaželeli soborci, ko so se odpravljali na pomembno akcijo! Partizanskih akcij v tej dolini pa je bilo mnogo.

Kaj rajh, kaj nemško nasilje. Sleherno nasilje rodi odpor. Tudi v tej dolini svinčene rude ga je! Čeprav tu rudarji kopljejo svinec in cink, delajo pod zemljo, jim je bilo vedno mar, kaj se dogaja na njej. Za trdimi in žuljavimi dlanmi se navadno skriva toplo in ljubeče srce!

Samo še štirje rudarji-borci

V mežiškem rudniku deluje tudi aktiv ZB. Od njenega sedanjega predsednika Albina Ošepa zvem, da je ta aktiv obstojal že prej, da pa je bil zgolj sam sebi namen, zato torej tudi njegovega dela ni bilo čutiti, ne med borci, niti v kolektivu, čeprav je bilo takrat v rudniku še več kot sto članov ZB. Zdaj sva jih našla še 47. Sorazmerno majhno število v 2379 članskem kolektivu. In med temi 47 člani ZB so le še štirje rudarji, katerih delovnik se začne in konča globoko tam doli v jami na 20. obzorju, okoli 300 metrov pod zemljo.

O težavah, s katerimi se borci v rudniku srečujejo, ni potrebno posebej spraševati, kajti v akcijskem programu te borčevske organizacije je zapisano, da si bodo tudi v prihodnje prizadevali, da bi za vse njihove člane, ki jih pestijo majhni osebni dohodki, poskrbeli tako, kot so to uspeli v nekaterih drugih rudnikih, da njihovi tovariši, nekdani borci, nimajo manjših osebnih dohodkov, kot je poprečni osebni dohodek v delovni organizaciji.

Prav to pa je morda tudi eden izmed vzrokov, da borčevska organizacija v minulih letih ni zaživel tako, kot so želeli.

V zadnjem času pa se

Komu doslej neznana je resnica, da v jami se tovarištvo rodi!

Tovariši v boju, tovariši v jami...

lahko pohvalijo še z nečim. Dodatni dopusti za borce so bili vedno kamen spotike. Povsod so imeli koristniki iz vrst borcev pri teh dopustih enake ugodnosti, kot pri koriščenju rednega letnega dopusta, le v Mežici s tem problemom niso dolgo prišli do konca. No, zdaj se je tudi to uredilo in prav tem uspehom borčevske organizacije gre zahvala, kot tudi dejstvo, da je zaradi teh uspehov zaživel tudi delo v aktivu ZB v rudniku in da zdaj ta aktiv, ki je pokazal v rudniku vrsto aktivnosti in pripravljenosti za delo, enako vrednotijo, kot ostale družbenopolitične organizacije v podjetju!

Človeško in tovariško

Tristo in petnajst let je tega, ko je rudarstvo v Mežici jelo poganjati prve korenine. Zdaj so te korenine že močne in segajo globlje, kot so skrita ležišča rude. Iz roda v rod je mežiška knapovska tovarišija rila v goro, tvegala pot v mrak njenih nederij ter odkrivala žlahtnino njenega osrčja. Hrepeneč po luži in soncu je rasla v pristni in pravi človečnosti, ki se skriva v iskanju človeške vsebine, katero odkriva spoznanje, da le ustvarjalno delo daje človekovemu bivanju pravo vrednost.

»Človeško in tovariško«, pravi rudarsko izročilo, nas zadoljuje z odgovornostjo, da se rudnik ne bo postaral in izčrpal, temveč, da bo vedno zno-

Albin Ošep

va mlad, sposoben preživljati rudarje in njihove družine, skrbeti, da življenje v dolini Meže ne bo zamrlo!

Brez dlake na jeziku

Prvič v življenju sem se oni dan v Mežici srečal z onimi, ki so si svoj pension, ali vsaj večino njega, prigarali v rudniku. Vsakdanje delo v rudniški temi je zdaj za njimi pa vendar še prav vsi živijo za rudnik, ki je njim pomenil življenje. Zdaj daje isti rudnik, ista ruda življenje drugim. In tako iz roda v rod.

Pa bi si človek mislil, da so zdaj tem ljudem kaj malo mar ti temni rudniški rovi, ta svinčena in cinkova ruda, ki se je desetletja iz dneva v dan jedala v njihova telesa, da so jo bili sami sposobni

Maks Šušteršič

slediti in iskati nove zaloge, ki so jim pomenile življenje.

»Rudarji smo rili kot krti, kopali in kopali, garali in si v potu svojega telesa služili kruh,« pripoveduje Ivan Pudgar, zdaj že upokojeni rudar. »Strokovna služba, ki naj bi sledila bogatejšim plastem svinca in cinka pa je zatajila. To zdaj plačujejo vsi delavci. Rudniku ne gre najbolje. Jaz pa vem, da je pod zemljo še veliko dobre rude. Samo najti jo bo treba.

Za vse raziskovalne tegobe sploh ni potrebno da ve vsak rudar. Toda sleherni jih čuti. Rudarji imamo v sebi nekaj več! Poleg tovarištva, seveda!

Poglejte, pravijo, da primanjkuje rudarjev! Kaj bi jih ne! Govori se o majhnih zalozah v jami, katerim sledi tudi manjši zaslužek. Mladi to hitro

Ivan Pudgar

zvedo. Bližnja industrija nudi dovolj delovnih mest, veliko lažjih, z več zaslužka. Kaj bi potem mladi rinili pod zemljo, v negotovost.

Pa si, veste, v rudniku pomagajo z mladimi iz drugih republik. Šolajo jih, jih izšolajo in ko so zreli za delo, jo večina teh mladih pobriše iz Mežice in naših rudnikov.

Težko, zares težko je delo pod zemljo, pa vendar, ko se ga privadiš, se nekako čudno, negotovo počutiš na svetlobi!

Rove rudnika sem začel spoznavati 1942. leta. Najprej sem bil vozač in kopač. Rečem vam, težko delo. Posebno še, če ti je gospodar tujec, če se zavedaš, da delaš za njega!

Kot kmečki fant sem komaj okusil trdoto dela v jami in že sem se spoznal z aktivisti, ki so imeli javko v naši hiši na Bregu in pri sosedu Dretniku.

Konec še enega delovnega dne mežiških rudarjev

Tovariša v jami in zunaj nje

V jami je bilo eksplozivno, saj smo z njim minirali vsak dan. Po skrivnih in tveganih poteh je to eksplozivno prišlo v roke partizanskih minercev. Gestapo in rudniška uprava so nas sumili. Namerali so nas aretirati, vendar nas je prav tisto noč, ko nas je iskal Gestapo, odšlo v tretji koroški bataljon menda kar dvanajst »knapov«. Pri kmetu Robniku nad Solčavo, kjer je bil štab bataljona, smo se dobili.

Po vojni sem šel ponovno v rudnik. Še bolj smo napenjali mišice, se veselili slehernega delovnega uspeha. Delali smo v težkih, zelo težkih razmerah! Zdaj je večina del v rudniku mehaniziranih! Delo je neprimerno lažje, zaslužek sorazmerno večji, pa kljub temu se malokdo odloči za jamo.

Veste, ampak jaz bi se, če bi se še enkrat odločil, ponovno odločil za jamo. Tovarištvo je tisto, ki odtehta vse ostalo. V jami smo vsi enaki, vsi odvisni eden od drugega, od navadnega delavca, vozača, strelskega mojstra do nadzornika, tehnika in inženirja. Pod zemljo zares živijo eden za drugega.

Nesreče so redke, vendar so! Pod zemljo je še toliko hujše, čeprav veš, da ti bodo tovariši tudi za ceno svojega življenja pomagali. Sam sem se o tem prepričal 30. avgusta 1952. leta, ko so me doma »po šihu« zaman pričakovali. Pet mesecev sem »marodiral«!

Delo v rudniku tudi v človeku opravi svoje. Ko enkrat izprežemo, se nas lotevajo razne nadloge. No, borci, moram reči, imamo za zdravljenje dobro poskrbljeno. Na voljo imamo zdravnike v določenih dneh, komisije pa so lani iz naše občine poslale na topliško zdravljenje od 10 do 21 dni kar sto nekdanjih borcev.

Ne, nikoli mi ni bilo žal, da sem bil rudar, kajti v jami sem spoznal, kaj je zares pravo tovarištvo in to velikokrat več velja, kot tisti težko prigarani denar, ki ti na koncu pomeni tudi življenje. Tovarištvo pa je več kot tisti denar, je več kot življenje!

Boljši časi za rudnik

Maks Šuštaršič pravzaprav ni domačin, vendar si je zagotovil v dvajsetih letih, kolikor jih je preživel v rudniku v Mežici, zaslužil vse »pravice kranjane«.

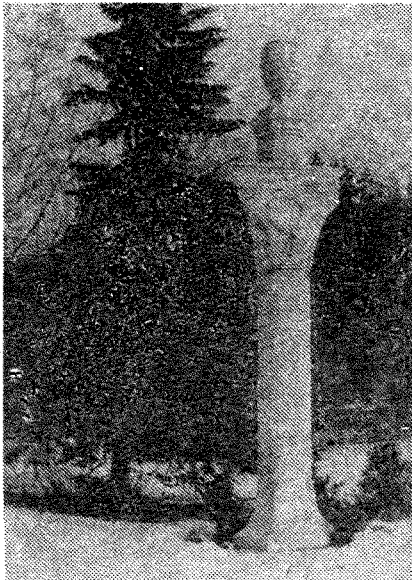
Vojna vihra ga je pripeljala iz Brkinske, Loške in Bračičeve brigade v te kraje, ki jih je vzljubil potem, ko je prešel dobršen del naše domovine kot mladi podoficir KNOJ.

»Vedno znova,« pravi Maks, »me je presenečala

dniških okopov, se v srcu še vedno čutimo, da smo njihovi, da pripadamo nekemu, nekemu življenju, neki rudi, naši dobri tovarišiji!«

Delo v jami, vsebina in smisel življenja

Tristopetnajst let stopa dan za dnem delavec iz Mežiške doline skozi ozke rove v velike delovne dvorane, kjer si z iskano rudo kalijo življenje, izkušnje, svobodo dela in odločanja. Slednje je še

Osrednji spomenik padlim v prvi in drugi svetovni vojni stoji na mežiškem trgu in je eden izmed petih spominskih obeležij na območju krajevnega organizacije ZB NOV Mežica, ki šteje kar 260 članov

tista pristna rudarska solidarnost in tovarištvo. Pa ne samo v jami, tudi zunaj nje! Pogledajte! Mnogi smo v jami pustili svojo mladost, svojo moč. Človeku je hudo že ob mislih, da bo nekoč ostal sam, sam sredi ljudi nad rovi pod hribom, v katerem si ril s tako vnemo, kot da bi iskal v tej rudi še eno življenje.

Meni in mojim tovarišem, ki smo odhajali v pokoj, ni bilo ravno prijetno pri srcu. Saj veste kako je, če kar naenkrat pustiš svoje prijatelje, svoje tovariše, da gredo nekega dne z jutranjim vlakom ob petih v rove med rudo brez tebe, ki si bil del njih in oni del tvoje celote.

Moram reči, da so odgovorni na naši rudniški upravi našli veliko mero razumevanja. In mi, nekdanji njihovi delavci, ki smo že vrsto let zunaj ru-

posebna vrlina. Vrlina, ki je svojstvena samo nam, ki znamo ceniti delo, življenje in spoštovati žulje delavčevih rok.

Kdo ve koliko let bo z enako zagnanostjo ta človek še ril in iskal bogato rudo pod to zemljo okoli Mežice? Morda še toliko let, morda manj ali več? V težjih ali lažjih pogojih dela, z večjimi ali manjšimi življenjskimi preizkušnjami. Naj bo tudi v prihodnje karkoli že, ta kleni mežiški rudar, bo znal ceniti pridobljeno, stremeti k novim uspehom in dosežkom, kajti vse to si je priporil z velikimi žrtvami. Vedno znova pa se bodo v rudniku in zunaj njega porajala nova poznanstva in kovalo resnično prijateljstvo, resnično tovarištvo, ki velikokrat pomeni več, kot vsakdanji kos kruha!

Tone Urbas

Štirinajsta v Senovem

Spomin na dan, ko je 14. divizija z nenadnim napadom zavzela kraj in zagospodarila na Senovem.

Še danes je živ spomin, ko je v noči od 9. na 10. februar 1944 z nenadnim napadom zavzela Senovo 14. divizija in uničila vse rudniške naprave.

Bila je prijetna, topla noč; prava redkost za ta čas. Senovčani so pravkar legli k počitku. Tedaj je zunaj nastal nemir.

Težki, zadržani koraki. Čez hrib proti rudniški izpiralnici je hitela dolga kolona. Kdo so? Od kod? Partizani! Senovčani so si oddahnili. Toda... Kozjanski odred to ni! Predolge kolone so to – prava vojska!

Kolona je hitela proti vrhu grička, nad veliko senovsko šolo. Napad! Za hip premolk. Nato bobnenje nad šolo. Ljudje so spoznali:

Minomet je butal in butal in se ni umiril do jutra. Napadali so orožniško postajo. Nato so zaregljale strojnice, s treh strani so sipale rafale proti Nemcem, ki so že pričeli z obrambo.

Posadka je bila majhna in je imela dobro kritje. Opolnoči je vsa dolina plamtela v zagrizeni borbi. Vsi prihodi so bili zastraženi. Senovo je bilo odtrgano od sveta. V kotlini pa je vrelo kot v kotlu. Borci so se razlezli na vse strani.

To noč so na Senovem zagospodarili partizani. Večina rudarjev je globoko zadihala. Bila je noč odrešitve. Tekali so z borci sem in tja, jih spraševali od kod in kam, ali ostanejo in podobno.

Toda boj je boj. Borci so hoteli za svojimi nalogami. Ustavljali so stroje vseh vrst. Ročne granate in ekrazit jih je razganjal. Počival je velik izvaževalni stroj – odpovedal je pokorščino tujcem. Dolina si je oddahnila. Začutila je dihanje svobode.

V rudniški telefonski centrali pa je nastala popolna zmeda. Telefonist je na vse strani spraševal kaj, kdo, od kod? Od povsod, z vseh postaj sami neznani glasovi... »Halo, kdo tam?« »14. divizija!« »Kdo?« »Ne razumeš bratrec? Danes smo prvič tu!«

Tedaj je prav blizu treščilo. Telefonistu se je posvetilo: »Da, to so oni, Štirinajsta – partizani, torej!« Oddahnil si je. Na vprašanja po telefonu je odslušal odgovorjal izvedeno, kakor bi služil v diviziji od prvega dne njene ustanovitve.

Pa pade v telefonsko centralo trop borcev: »Hej, bratec, umakni se, zakurili bomo. Mudi se, brž, brž!«

Zunaj je streljanje ponehalo. Vstajalo je jutro. Prišel je čas odhoda. Kolona je krenila proti Pohorju. Strojnice še zaregljajo in ščitijo umik divizije. Z grebenov, med bukvami in brezami si je oglasila ubrana pesem »Na slovenskem smo mi gospodar...«

Polagoma se je izgubljala v hribe. Izza grička nad šolo se je dvignil mogočen steber dima, gostega in črnega. Za njim so planili proti nebu dolgi ognjeni zublji... Gorela je rudniška izpiralnica.

Od Koprivnice je vzhajalo sonce, Senovo pa je žarelo osvetljeno od tisočerih sonc...

Ko je vstalo jutro, so bili borci že na varnem partizanskem Bohorju. Od tu so nadaljevali svojo mučeniško, a hrabro pot po Štajerski, kjer so prebujali misel o vstaji.

Štirinajsta divizija, ena najmočnejših enot NOV v Sloveniji, je začela svoj pohod na Štajersko 6. januarja 1944 iz Semiča v Beli krajini. Čez mesec dni je čez Sotlo pri vasi Sedlarjevo stopila na štajerska tla in skupaj s štajerskimi partizani začela boj za osvoboditev te dežele.

Zorka Kožar-Marija

Mežica postaja vedno večji in sodobno urejen rudarski kraj

Bil je eden takih dni, kakršni so se vrezali v spomine nekdanjih borcev Štirinajste, na legendarnem pohodu na Štajersko. Nebo modro, sonce, lise snega po poljih, mraz. A minilo je kar 35 let odkar so krenile štiri slovenske brigade na pohod proti zatiralcem, proti sovragu in zimi, v pomoč in spodbudo štajerskemu ljudstvu. Bele ceste so nas od vsepovsod pripeljale v Bohovo, na kraj proslave.

★

V pravkar zgrajeni tovarniški hali Jeklotehne so se že dobro uro pred proslavo zbirali borci, pohodniki po poteh 14. divizije, vojaki, mladinci in pionirji mariborskih in okoliških šol... Velikanska dvorana se je napolnila z množico, ki je strumno obstala pod rdečimi zastavami in vrstami praporov ob zvokih slovenske in jugoslovanske himne.

Predsednik medobčinskega sveta SZDL mari-

V Bohovi pri Mariboru je bila v soboto 2. pohoda 14. divizije na Štajersko

Ne čas ne pozabati zabrisala te poti

Delovni ljudje Maribora, oziroma njihovi delegati, so na seji občinske divizije domicil. Na proslavi, ob 35-letnici pohoda te divizije na Vidmar-Luka, ki je bil med pohodom namestnik komandant d

borskega območja Gorazd Mazej je obudil spomin na še svežo bolečino – smrt tovariša Kardelja, ki pa je s svojim delom in mislijo nenehno med nami.

Prve pozdravne besede so v imenu delovnih ljudi Maribora veljale borcem Štirinajste, nato pa vsem drugim zbranim borcem in številnim gostom slovenskega družbenopolitičnega življenja ter gostom iz drugih bratskih

republik.

Pred slavnostnim govorom sekretarja predsedstva CK ZKJ tovariša Staneta Dolanca je članu sveta federacije Ivanu Mačku-Matiji raportiral komandant mladinske pohodne enote, ki se je vrnila s pohoda po poteh 14. divizije na Štajersko.

Tovariš Dolanc je v svojem govoru osvetlil pobude in pomen pohoda Štirinajste na Štajersko ter pri tem poudaril, da tudi

sedaj, kakor takrat, nenehno ustvarjamo pogoje, da bo mladina prevzela nase odgovornost za nadaljnji razvoj družbe – socialističnega samoupravljanja.

Po tem, ko je osvetlil tudi lik in pomembnost dela tovariša Kardelja kot vojaka, člana Vrhovnega štaba NOV in POS, je tovariš Dolanc o Štirinajsti dejal: »Štirinajsta divizija je s svojim pohodom na Dolenjske na Štajersko in

»Naša zemlja, narod te ubrani...«

Tako je zapel poslednjo pesem na proslavi v Bohovi ansambel »Pepel in kri« in s prijetno melodijo in pravi besedilom ogrel udeležence proslave. Razigrani in željni toplega kotička za pomenek med stari tovariši, so se podali v halo C mariborskega sejmišča.

Kako se preriniti skozi vrata, ko pa so le ta nenehoma zagazena z objemajočimi se tovariši. »Petintrideset let Jože, lahko bi bil videti malo starejši«, je po tolikih letih dražil borca njegov nekdanji soborec.

Tisti, ki so prišli do Maribora skupaj, se v hali mariborskega sejmišča zagotovo niso več dolgo obdržali skupaj. Borke in borci so hodili med mizami in se prepoznavali. Komaj je bilo za hip postanka – za topli pasulj. »Ampak fantje, jemo lahko doma, zdaj si čimveč povejmo. Kdo ve, kdaj se spet takole zberemo,« je modroval borec na čelu dolge mize in odhitel nekam naprej, za znanim obrazom.

Blizu vhodnih vrat v dvorano je bila »cela zaseda« borcev iz Loške doline. Ivan Plos, Jakob Kotnik, Jože Mlakar, Tone Mlakar...

»Saj nas ni treba vseh po imenu zapisovati! Ti kar napiši, da je z Loške doline pripeljal avtobus, poln borcev Štirinajste!«

Večina jih je bila v Bračičevi, tako tudi Jože Mlakar, ki je prehodil s to brigado vso Štajersko. »Mesec dni smo hodili po Hrvaškem. Povem vam, da je tisto neverjetno gostoljubje in obilica hrane, ki so nam jo nudili po domovih onkraj Sotle, veliko pripomoglo, da smo se obdržali na nadaljnji hudi poti. Prvič v življenju sem jedel gosko. Kar plavala je v masti. Spali smo na najmehekših pernicah, ki so nam jih domači odstopili s svojimi posteljami vred. Kadar smo bili v vasi in so se bližali ustaši, so nam govorili: bežite dečki, ide banda. Po mesecu dni na Hrvaškem je bila morala v naših vrstah na višku. Ustaši so bežali, da se je kar kadilo. Za nami je bilo kar nekaj zmag... Do Paškega Kozjaka je šlo kar dobro, na Kozjanskem pa se je resnično hudo šele začelo; zima in pomanjkanje hrane, ranjenci in naloge, ki jih je bilo treba kljub vsem izvrševati. Primanjkovalo je municije; krog nas so bili po domačijah Kočevarji...«

Vsak od tistih dni se je vtisnil kot mora v spomin.

»Komaj tretjega dne, ko smo prekoračili Sotlo proti Štajerski, se nam je neopazno približala skupina Nemcev. Kuharji so ravno začeli deliti kosilo... Naš komandant (3. bataljona Bračičeve brigade) Bogdan Marčenko-Tiger je zavpil: 'fantje za menoj'. Zagnali smo stran porcije in stekli za Švabi. Že smo jih pognali v beg, Tiger pa – za njimi... In jo je skupil. Le dva borca sta nam padla takrat, eden od njiju je bil Tiger. Bil je ljubljanski študent, komaj dvajset let mu je bilo. Borec je bil od leta 1942, fant z obnašanjem odraslega moža.

Na nosilih smo ga nesli v nemem sprevodu na vrh

Bohorja. V vasi Plešivec smo ga pokopali.«

Pavel Keršič-Ježek je bil na pohodu Štirinajste orožar Šerčerjeve brigade. Njegov najdražji spomin je s Paškega Kozjaka ko so izmučeni do kraja nosili ranjenca pa jim je padel med skale. Komaj so se vlekli, a pobrali so ranjenega in ga nosili dalje. Hudo je bilo tudi takrat, februarja 1944. leta, ko je bil Ježek na Graški gori ranjen. »Ista granata, ki je zadela v tistem trenutku mene, je ubila znanega kiparja Belača.«

Pri sosedni mizi sta sedela minerec Ivan (Ivan Banko) in Štefan Brumec-David (tudi minerec, sicer pa bolj znan iz jurišnega bataljona) s Šerčerjeve brigade. »Nekaj časa sva bila skupaj. Najina zadnja skupna akcija pa je bila na Lovrencu na Pohorju. Delo sva si »razdelila«. Eden je pozival vermane na vdajo, drugi pa švabsko policijo. Ko se slednji niso hoteli vdati, sem jim 'podžgal' z mino.«

Nič prijetno opravilo ni, prekinjanje soborcev v govoru.

Ivan Čuk-Martin se je ravno pozdravljal s kulturnico Brino pa sem ga vseeno zmotila. Ves čas je bil na pohodu s 14. divizijo kot sanitejec in vojni dopisnik. Od nasmejane družine se je odvrnil le za hipec, da je obudil spomin na srečen dogodek s pohoda. »Bilo je na Graški gori. Obkoljeni smo bili z vseh strani, izhoda nobenega. Še danes ne vem, odkod se je znašla in prišla mimo Švabov deklica v rdečem krilcu in zeleni jopi. Nenadoma je stala tam pred nami. Bila je domačinka in mislim, da je bila poleg nje tudi še druga deklica. Na čelu s komandantom Gedjom nas je varno privedla skozi obroč tako, da ni padel niti en sam strel. Mislim, da ji je bilo ime Miklavžina. Verjetno še živi v kateri od kmetij tam na Graški gori...«

Ves čas sem želela spregovoriti z borcem v zeleni obleki, ki je ves smejoč tekal od mize do mize, kamor so ga klicali tovariši. Končno sem ga »ujela«, ko je na prigovarjanje moral prisesti k dvema soborcema. Jakec Gregorič je bil komandir 1. čete tretjega bataljona Tomšičeve brigade – ves čas na pohodu divizije. Njegov najprijetnejši spomin je tisti s preboja z Lindeka na Paški Kozjak.

»... Zato, ker je tisti preboj minil brez ranjencev in mrtvih na naši strani in je bil nekako vojaško-taktilno dobro izpeljan.« Tovariš Jakec pa, to je gotovo treba zapisati, je bil tudi prvi komandir slovenskega bombarskega voda. »Vse smo storili, da bi bili vredni sprejema v partijo in tudi pot med bombaše je bila ena od oblik preizkušanja samega sebe – nekaj zrelosti izpit,« je menil.

Na poti 14. divizije proti Štajerski je vsem borcem (tako mi je zatrdil tudi tovariš Jakec) ostal najlepši in najsvetlejši spomin sprejem in odnos ljudi po hrvaških vaseh. »Bila je v najiskrenejši resničnosti izkazana ideja bratstva in enotnosti, bili smo tako njihovi kot so bili njihovi lastni sinovi in hčere, ki so se borili v partizanih daleč od doma.«

B. Ž. J.

4. februarja osrednja proslava ob 35-letnici

ne bosta

občinske skupščine 6. februarja letos sprejeli sklep, da podele 14. na Štajersko, je domicilno listino prevzel narodni heroj Tone a divizije.

Koroško opravičila častno in težko nalogo. V tem času je bila ta divizija brez dvoma ena izmed najbolj izurjenih, organiziranih in najbolj oboroženih enot slovenske narodnoosvobodilne vojske. Moram pa poudariti, da je bilo v 14. diviziji januarja 1944 653 članov komunistične partije, izmed katerih je med pohodom polovica žrtvovala svoje življenje.

Ko je v nadaljevanju

podrobneje opredelil uspehe 14. divizije, je tovariš Dolanc še poudaril, da je bilo vendarle vse jugoslovansko ozemlje enovito bojišče in so se različne kazale zaradi nekaterih objektivnih dejavnikov, ki so jih takratna vodstva komunistične partije znala upoštevati, za kar je dokaz tudi odločitev Glavnega štaba NOV in POS o potrebi organiziranja pohoda 14. divizije na Štajersko in Ko-

roško.

Ob razmišljanju o razvoju naše družbe in napredku našega samoupravnega socialističnega sistema je tovariš Dolanc dejal, da je vizija, za katero je padlo tisoče najboljših otrok naše zemlje, že tri desetletja naša stvarnost, ki ustreza našim razmeram, potrebam in možnostim... Ni principa, v imenu katerega bi lahko kdorkoli odvzel kateremukoli narodu svo-

bodo in neodvisnost in mu vsilil tisto, za kar nede pač misli, da je boljše in bolj pravilno... ter nadaljeval z besedami zaskrbljenosti ob novih oboroženih spopadih ter razširitvi vojnega požara na jugovzhodu Azije. Pri tem je tovariš Dolanc ponovno poudaril neomajno opredelitev jugoslovanskih narodov za mir v svetu, za nove mednarodne ekonomske odnose in resnično demokratična razmerja med državami in narodi.

Po slovesni podelitvi odlikovanj predstavnikom brigad ter njihovi zahvali se je zvrstil kulturni program. Poleg pevskih zborov iz Ljubljane (PIPZ) in Maribora so sodelovali še dramski umetniki iz Ljubljane in Maribora ter pihalni orkester Herbert Svetin in »Pepel in kri«. Celotna režija je skozi pesmi, odlomke povelj, spominov in pripovedi doživeto spomnila na posamezne etape poti Štirinajste preko Hrvaškega na Štajersko.

... med prvimi je stala v vrsti divizij, ki so borile se za boljše in srečnejše dni

Štirinajsta divizija je krenila na pohod na Štajersko s 1600 borci. Med pohodom jih je več kot polovica padla in bila ranjena. Borci zbranih brigad so se na Graški gori po hudih bojih in marših peklenske zime sešli in se prešteli – še 548 jih je bilo v stroju. Stodvaintrideset se jih je zdravilo na terenu... in do maja, leta 1944 je šela divizija z novimi borci že dva tisoč ljudi, le mesec kasneje pa že več kot tri tisoč.

Potem ko sta se 14. diviziji priključili še Slandrova in Zidanškova brigada, je šela nad pet tisoč borcev.

Tovariš Tito je ob 35-letnici pohoda 14. divizije na Štajersko odlikoval: 2. SNOUB Ljuba Serčerja z redom narodnega heroja, 13. SNOUB Mirka Bračiča in 11. SNOUB Miloša Zidanška z redom partizanske zvezde z zlatim vencem ter 6. SNOUB Slavka Šlandra z redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem. Brigada Toneta Tomšiča (Prva SNOUB) pa je bila že pred časom odlikovana z redom narodnega heroja in tremi drugimi visokimi odlikovanji.

Celotno 14. divizijo je tovariš Tito razglasil za Proletarsko divizijo; z odlikovanjem torej, ki ga lahko prejme bojna enota le za izjemne zasluge v narodnoosvobodilnem boju.

Sodobno oborožena »14. proletarska divizija Borisa Kidriča« povezuje in neguje, ter je današnja naslednica slavne Štirinajste v enotah naše Jugoslovanske ljudske armade.

Borcem in vsem zbranim na proslavi v Bohovi je spregovoril sekretar predsedstva CK ZKJ tovariš Stane Dolanc.

Poleti na Graški gori

Ob letošnjih proslavah ob 35-letnici pohoda 14. divizije na Štajersko bo od 2. do 5. julija še ena slovesnost. Tokrat bo občinska organizacija ZZB NOV Velenje poleg slovesnosti ob jubileju in že tradicionalnega srečanja borcev in mladih iz 27 jugoslovanskih občin odkrila na Graški gori – gori jurišev nad dva metra visoko skulpturo Antuna Augustinčiča »Nošenje ranjencev« ter uredila spominski park in pripravila za ogled gradivo o pohodu Štirinajste ter o bojih na Graški gori.

Pohod, želja mladih

Niti megla niti dež in turobno vreme, ki tudi za prihodnje dni ni kazalo nikakršnega izboljšanja, ni vplivalo na prešerno veselost, na tisto mero zagnanosti, ki je svojstvena samo mladim, ko so se zbirali na zbornem mestu v Laškem pohodniki prve etape »Poteh štirinajste divizije«. Kar okoli 250 jih je bilo. Zbrali so se mladinci in mladinke iz Laškega, Brežic, Krškega, Sevnice, Šmarja pri Jelšah, Murske Sobote in vojaki ter starešine iz Postojne.

Mladinska organizacija iz Laškega je bila pobudnik prvega pohoda, pred petimi leti, ko je Štirinajsta praznovala 30-letnico pohoda in borbene poti na Štajersko.

Temu prvemu pohodu po »Poteh štirinajste«, so sledili pohodi mladih iz Laškega še v naslednjih štirih letih. Prav letos, ob petintridesetletnici borbene poti »Štirinajste« pa naj bi ta zamisel mladih iz Laškega iz občinskih okvirov prerasla v republiško akcijo.

To je bila tudi želja mladih pohodnikov, ki med drugim tudi negujejo tradicije naše NOB. In če je ta pohod želja mladih iz cele Slovenije, kar nedvomno dokazuje tudi letošnja udeležba, potem mora biti tudi vodstvo tega pohoda usmerjeno in načrtovano iz »republike«.

»S predstavniki republiške konference ZSMS smo se o tej akciji dogovorili pravočasno, saj je ta akcija že zdavnaj prerasla naše zmogljivosti in naše občinske meje,« je neposredno pred odhodom prve skupine pohodnikov iz Laškega potožil komandant letošnjega in vseh dosedanjih pohodov Andrej Mauri in dodal:

»Na republiški konferenci ZSMS so za naš predlog zvedeli že lansko jesen. Menim, da je bilo to dovolj zgodaj, vendar vse do pred nekaj tedni še nismo vedeli za njihovo odločitev, za katero so se »v vrhu« očitno zedinili v zadnjem trenutku ali pa se jim ni zdelo vredno, da bi o tem tudi nas obvestili. Na to jih bom seveda ob prvi priliki opozoril!«

– Na vaših pohodih že vrsto let sodelujejo tudi vojaki in njihove starešine iz Postojne. Tudi letos so med vami...

»Z vojaki in starešinami postojnske garnizije imamo že vrsto let zares dobre stike in tovariške odnose. Ne samo to, da Postojnčani nadaljujejo borbene tradicije Štirinajste, temveč so uspeli tudi z nami navezati stike, ki nas zbližujejo v marsičem. Ne samo na športnem področju, temveč smo našli skupni jezik in prizadevanja pri izobraževanju mladincev in rezervnih starešin. Od njih smo se zares veliko naučili in tudi na pohodih, kjer se srečujemo z vrsto nepredvidenih težav, utrjujajočih maršev in neprespanimi nočmi, so nam vedno za zgled. Od njih smo se mi mladi veliko naučili in za vse kar so nam nudili se jim iskreno zahvaljujemo in želimo, da bi tudi druge pohodne enote, ki se udeležujejo pohoda po borbenih poteh Štirinajste naše tako dobre tovariše, kot smo jih mi v Postojni!«

Tone Urbas

Ena izmed 145 kurirskih postaj, ki je opravljala pomembno nalogo v času narodnoosvobodilne vojne v Sloveniji, je bila kurirska postaja TV 15, skrita zdaj tu zdaj tam na območju Kočevskega Roga. V Občicah, nedaleč od Roga, med Krko in Kolpo, med Gorjanci in Kočevjem se je ta postaja zadržala najdlje – med pomladjo 1943. leta in poletjem leta 1944. Ko so kočevski Nemci leta 1941 zapustili svoje domove, je območje Roga z naselji ostalo prazno in so ga kmalu naselili Slovenci (tisti, ki so bežali pred Nemci...), zasedli pa so ga tudi partizani, ki so bili na tem območju.

Niti roška ofenziva v letu 1942, niti kasnejša nemška ofenziva v letu 1943 nista pregnali partizanskih enot s tega območja; okupator pa je le poredko prestopil obsežne roške gozdove.

V maju leta 1942 so odšli iz Ljubljane člani CK KPS, IO OF in glavnega poveljstva ter zasedli Kraljevi kamen v Kočevskem Rogu. Tam je bil sedež Glavnega štaba Slovenije, Baza 20 in 21. Za vasjo Pugled je bila Baza 14 (kjer so bili aktivisti kočevskega okrožja) poleg njih pa je bila kurirska postaja TV 14 (ta je vzdrževala zvezo z Dolenjsko preko Notranjske na Primorsko).

Nedaleč od Cinka je bila Baza 15, kjer se je nahajala partijska šola, za potrebe raznih komisij in odsekov sta bili blizu Rampehe Baza 80 in 80 a. V slednji so bili znatni inštitut, komisija za ugotavljanje okupatorskih zločinov, verska komisija, komisija za zaščito gozdov, komisija za upravno razlašanje imovine in Denarni zavod Slovenije. Te komisije in odseki so bili še zlasti pomembni za kasnejši razvoj ljudske oblasti.

Na Rogu so našle svoj prostor tudi tiskarne Centralne tehnike KPS/Urška, Grafika 13 in partizanska tiskarna 15. Tu so tiskali časnike, brošure, grafične liste, letake, tiskovine in celo denar ter obveznice ljudskega posojila.

Vse to, kar je bilo natisnjeno v partizanskih tiskarnah, so morali prenesti kurirji mi-

Iz Roga v sleherno slovensko vas

mo sovražnih postojank in bunkerjev v sleherno slovensko vasico. Kako pomembna je bila povezava med partizanskimi tiskarnami, delavnicami in kurirji, dokazujejo nekateri podatki o delovanju

naših tiskarn in tehnik.

Samo ljubljanske (ilegalne) tiskarne – bilo jih je osem – so natisnile 76.000 izvodov raznih časnikov, 27.000 brošur, 1 milijon 775 tisoč letakov, in 52.000 različnih tisko-

vin, medtem ko so štiri primorske tiskarne natisnile deset časnikov s skupno naklado 1.600.000 izvodov, razen tega pa še 64.000 brošur in 800.000 letakov ter drugih tiskovin.

Vsaj toliko in še več izvodov pa so natisnili tudi v osmih dolenjskih, štirih gorajskih in štirih štajerskih tiskarnah. Tiskanega propagandnega materiala je bilo na tone in vse to so morali

raznašati – mimo zased, v temi, dežju ali snegu – po vsej Sloveniji.

Ne vem, če bi našli primer na svetu, da je sredi največjega terorja redno izhajal dnevni tisk in da je redno delovala pošta, saj so kurirji prinašali časopise vse tja do Trsta, kamor je prispel že čez dva dni potem, ko je bil natisnjen v tiskarni »Slovenija«.

Poleg že naštetih ustanov so se v Kočevskem Rogu in bližnjih krajih nahajale tudi partizanske bolnišnice SCVPB Jelenbreg, Jelenžleb, Zgornji in Spodnji Hrastnik, Zgornje in Spodnje Lašče, Pugled, Hrastnik, Jelendol, Stari Log, Lesen kamen, Nova vas, Toplice, Ajdovec, Planina in Vinica.

Kako zelo je bilo cenjeno življenje vsakega ranjenega partizana pričča dejstvo, da se je med štiriletnim bojem slovenskega naroda zdravilo v vseh partizanskih bolnišnicah in njihovih oddelkih skoro 22.000 registriranih ranjencev in da so od tega velikega števila, kljub veliki premoči, sovražniki našli in pobili le majhen del ranjencev (3%).

Na Rogu, v Podstenicah, Starih žagah... so bile ustanovljene številne specializirane partizanske delavnice. Vse to je delovalo usklajeno, utečeno, organizirano in vendar nepoklicanim očem skrito.

Ves ta ogromni aparat, ki se je udomačil na območju med Krko in Kolpo, v prostiranih gozdovih in na obronkih vasi, je moral imeti tudi neprekinjen stik in zveze s celotnim ozemljem okupirane Slovenije. Od tod (kjer se je nahajalo Glavno poveljstvo) so odhajala vsa povelja in sem so se zbirala poročila iz vse Slovenije. V mirnem času bi za tako dostavljanje in odpošiljanje pošte skrbeli pošta, v času narodnoosvobodilnega boja pa so za to skrbeli kurirji.

Prihajali in odhajali so dan za dnem, prinašali in odnašali vesti, sporočila, poročila...

Maks Burger
B. Z. J.

Udeleženci letošnjega 4. roškega teka za pokal TV-15

»TV-15« je resnično oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice, tam v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem. Kurirske zveze so morale ostati v največji tajnosti, ker so vzdrževale zvezo med enotami in poveljstvi. Zaradi tega so imele vse postaje številke, nikoli pa ni bil nikjer omenjen kraj, kjer so bile. »TV-15« pomeni »terenski vod«, kar je spet tajni naziv za kurirsko postajo, po drugi razlagi pa je to tudi »točka zveze«.

★

Občice so nedaleč od Kočevskega Roga, obširnega hribovja med Kočevjem in Suho krajino, Kolpo in Krko.

Tam so bili v razdobju od spomladi 1943 pa do poletja 1944

glavni štab in centralni komite KP Slovenije ter Izvršni odbor Osvobodilne fronte, torej vsa osrednja vodstva slovenskega osvobodilnega gibanja. Seveda sovražnik ni smel vedeti, kje so, tudi približno ne! Zato je morala biti vsa pošta iz raznih krajev Slovenije naslovljena na »TV-15«. Če bi jo sovražnik tudi zaplenil, ne bi mogel ugotoviti, kje so ta osrednja vodstva.

★

V spomin na TV-15, torej na kurirsko postajo, ki je posredovala zveze osrednjega vodstva osvobodilnega gibanja z nižjimi enotami, je leta 1962 tudi glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije dobilo to ime.

Pokali in medalje za najboljše

Letošnjega četrtega roškega smučarskega teka za pokal našega tednika, ki je bil minulo nedeljo v Občicah, nedaleč od Dolenjskih Toplic, se je udeležilo okoli sto tekmovalcev.

Najštevilnejši so bili tekmovalci osnovnih šol iz Dolenjskih Toplic, Novega mesta, Žužemberka, Vevte vasi, Semiča, Šmihela, Bršljine, Otočca, Kočevja in Mirne peči. Na štiri in šest kilometrov dolgo tekaško smučino pa so se podali tudi člani in članice. To tekmovanje je hkrati veljalo tudi za sindikalno prvenstvo novomeške občine. V posebni kategoriji pa so tekmovali tudi nekdanji borci. Ob tem velja še posebej pohvala Otonu Medvešu, ki je prišel na to tekmovanje iz Kobariida in Ivanu Štularju-Čiru iz Podna ta na Gorajskem.

Tako kot na vseh dosedanjih tekmovanjih za pokal TV-15, je organizator smučarski klub »Gozdar« iz Novega mesta, kljub pomankanju snega, vzorno opravil svoje delo.

V krajšem kulturnem programu pred podelitvijo pokalov in diplom,

so nastopili v zborni in posamični recitaciji učenci osnovne šole »Baze-20« iz Dolenjskih Toplic, domači moški pevski zbor, humorist Igor Križnovsky-Oleg.

REZULTATI:

Mlajše pionirke: Cveta Hren, Cilka Križe, Matejka Turk vse iz osnovne šole »Baza-20«.

Mlajši pionirji: Iztok Zorko (Grm-Novo mesto), Stane Rabeželj »Baza-20«, Iztok Klemenčič OŠ Katje Rupene.

Starejše pionirke: Mara Filipovič »Baza-20«, Jana Janežič Grm, Marina Luksič »Baza-20«.

Starejši pionirji: Sandi Zamida »Baza-20«, Bogdan Mesojedec Bršljin, Zdravko Smrke Grm.

Mladinci: Tomaž Dovjak gimnazija Kočevje, Sašo Bajt TSS Novo mesto, Tone Strniše Dolenjske Toplice.

Članice: Mara Okorn TV-15, Francka Zavolovšek Kočevje.

Člani nad 45 let: Oton Medveš Kobariid, Slavko Dokl Novo mesto, Štular Ivan-Čiro Podnart, Alojz Serini Novo mesto.

Člani do 45 let: Janez Grm Pionir Novo mesto, Jože Strniša Pionir Novo mesto in Tone Prelesnik Kočevje.

-tu-

O spomenikih žrtev za svobodo

Kraji, vasi in zaselki pod gorskim hrbtom Dobrovelj, od letuške soteske do desnega brega Savinje pa tja do glavne ceste Celje-Ljubljana, so bili že daleč pred drugo svetovno vojno pretkani s sestajališči nosilcev naprednih, marksističnih misli. Neusmiljeno so vanje pljusknili v aprilskih dneh 1941. leta besni valovi nacističnih tolup. Skupine za skupinami aretiranih rodoljubov so nepovratno romale v izgnanstvo, taborišča in zapore. Komunisti in že osveščeni od blizu in daleč so poskakali prva zavetja na Dobrovelj, dokler se niso zili v bojne enote - partizane. Poprej »braslovške« Dobrovelje so po NOB postale znane kot »partizanske«.

Celovitega, skrbno in strokovno obdelanega ter s slikovnimi ponazorili opremljenega knjižnega dela o prispevku »braslovškega kota« Savinjske doline slovenski in jugoslovanski narodnoosvobodilni vojni in socialistični revoluciji v letih 1941-1945, zakaj neki le bi skrivali resnico, ni. Še ni! Karkoli piscev pokrajinskih zgodovine se je doslej že zvrstilo, teh krajev ni prikazalo po stvarnih zaslugah.

Na pokopališču v Braslovčah so sicer kmalu po drugi svetovni vojni postavili grobo, obrtniško izdelan skupni spomenik žrtvam NOB, zatem speljali s podnožja Dobrovelj na vrh »partizanske ceste«, v jubilejnem letu 1961 pa slovesno odprli še drug spomenik, ob križišču cest v Rakovljah, pod braslovskim trgov. Toda takó na prvem kot na drugem spomeniku so žrtve stisnjene v abecedne sezname ter opremljene z golimi letnicami rojstva in smrti, pa še to ne redko pomanjkljivo in celo zmotno. Nikjer in o nikom ni vsaj najskromnejše podobe. Pod slehernim imenom pa se vendar skriva človek, ki je padel v smrt za svobodo drugih - vseh nas. Tod blizu ni nikjer jasnega »opozorila«, ki bi dedičem žrtev za svobodo med NOB nudilo naj več, npr.: priložnost za odgovor na vprašanje »Še pomnite, tovariši?« Mrtvi ne govoré, mrtvi molče kriče!

Dvestopetdeset članic in članov braslovškega združenja borcev NOV že čedno število let vznemirja pomanjkanje prostorov v miru, kar se le da daleč stran od vsakdanjega vrveža, hrušča in trušča; prostorov, ki bi bili varni pred ujami, nevihtnimi izlivmi, pa tudi pred prežgočimi sončnimi žarki, in kjer bi se pogostejše zbirali in razmišljali o veličini NOB in o naročilih sedanjemu rodu in prihodnjim, seveda.

Prvi rahli pomisleki so preraščali v besede, le-te pa zlagoma v javne razprave. Od Dobrovelj do Mrzlice, do občinske skupščine v Žalcu so »deževali« predlogi.

Iz kronike ZB NOV Braslovče

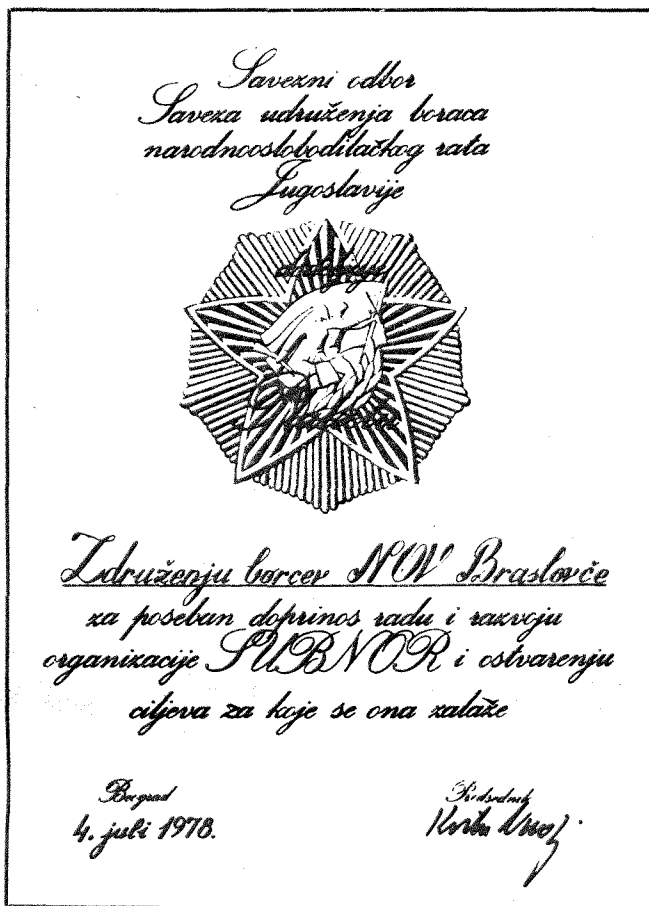
Ob dnevu borca 4. julija 1978 je združenje borcev NOV v Braslovčah prejelo plaketo za poseben prispevek delu in razvoju organizacije Zveze združenj borcev narodnoosvobodilnega boja Jugoslavije od zveznega odbora v Beogradu.

Od zamisli o spominskem DOMU na partizanskih Dobrovelj do pristojnih sklepov je bila kajpak dolga in čisto kar neprijetna pot. »Uzakonitev« lokacijskega in gradbenega načrta ter zbiranje denarnih sredstev in svečana položitev »temelnega kamna« je stvar že preteklosti. Od lanskega poletja naprej raste v čistini vrh partizanskih Dobrovelj novemu času primerna zgradba, krov spominov in razmišljanj, a hkrati tudi trdna streha nad takimi prostori, kakršne že davno terjata hiter razvoj tamkajšnjih domačij. Lahko bi rekli, da bo sožitje vzporednih smotrov in ciljev: sejna soba in stanovanje zgoraj, a spodaj trgovinski in gostinski prostori ter zbirališča mleka in skladišča za gospodarske in gospodinjanske potrebščine. Skratka, moderno urejeno gospodarsko in kulturno središče. Ni vrag! Prvi računi so nakazali stroškov za 250 milijonov (starih) dinarjev, pot do prevzema »ključa v glavna, vhodna vrata« pa obeta še občutna povečanja. Žal, neprijetno a resnično.

Po lanskem predlogu bo DOM nosil ime slavne 1. savinjske čete, otvoritev pa bo ob letošnjih proslavah Dneva borca »4. julij«. V spominskem DOMU vrh Dobrovelj bo nemara le zrasla prava KRONIKA za NOB v »braslovškem kotu« Savinjske doline? Denimo - do spomladi 1981, do 40. letnice? Nada še sama po sebi žlahtni in bogati.

Neznani znani borci - junaki

Vrh goriških Brd je zemlja vzela, kar je bilo njenega. Pred zoro 13. julija 1944 se je zgrudil pod rafali sovražne zasede mlad sovražnik. Bil je sekretar okrožnega komiteja KP za Primorsko. Pokopali so ga ob zidu bližnjega pokopališča, poleg tovariša, ki je padel hkrati z njim in še s tremi drugimi borci. Od njegovega telesa ni več kančka sledu, toda spomin nanj izžarevajo Briški griči, pismana dokazila s pesmijo »Smrt v Brdih« hranijo arhivi Muzeja revolucije v Ljubljani, njegovo ime je vklesano na spominskih ploščah v avli univerze in biotehniške fakultete v Ljubljani in slovenski tehnik »Komunist« je (prvi) objavil pred leti besedni

Plaketa zveznega odbora ZZB NOV Beograd krajevni organizaciji ZB NOV Braslovče za poseben prispevek delu in razvoju in uresničevanju postavljenih ciljev ob Dnevu borca »4. julij« 1978

Ladislav Marovt - Rus, sekretar OK KP za Primorsko, borec-partizan, padel v goriških Brdih - 13. julija 1944

portret komunista-partizana - Ladislava Marovta-Rusa iz Podvrha pod Dobroveljami.

Koliko jih v »braslovškem kotu« še lahko naštejemo, da vedo kaj več o njem? Klavarno število! In zakaj? Mnogo je vzrokov, eden med njimi pa je vendarle večidel znan: poklicanim so goriška Brda predaleč, zunaj njihovega »rajona«, pa tudi Ladjkova smrt je zavita v skrivnosti, za katerih odkrivanje sta nujna smelost in razum. Iz senca je še curljala kri na križem kražem z rafali iz mitraljeza razparane grudi, ko so ga našli v bližnji grapi stran od mesta drugih

Jože Jeram, rojen 1915 v Podplečah pri Cerknem na Primorskem, komunist-partizan, po NOB oficir milice, od 1960 dalje živi kot upokojenec in zagnan družbeni delavec v Braslovčah. (Fotografija je »stara« 15 let!)

mrtvih tovarišev. Prizorišče smrti borca-komunistajunaka!

Ko bi kdo - kdorkoli to že bil - preučil življenje sinu narodno zavedne in trdne, pošteno krščanske in napredne obrameljske Kranjčevine pod Dobroveljami skozi študentovska mariborska značajska zorenja in spoznavanja marksizma ter poznejša akademska znanstvena poglobljanja na ljubljanski univerzi (1936-1941) in Ladjkov upor okupatorju v prvih vrstah OF s

pričakovanim izgonom v italijanska koncentracijska taborišča, pa še njegovo vzpon od borca-partizana do sekretarja okrožnega komiteja KP za Primorsko s tragičnim koncem v briški jami 13. 7. 1944; da ta »kdorkoli« že bi lahko mirno vesoljnemu svetu pokazal na narodnega heroja - Ladislava Marovta-Rusa, rojenega (15. 7. 1915) v Obramljah pri Braslovčah!

Tako pa je ostala in še stoji beseda o »neznatem znanem borcu« iz severozahodnega kota Savinjske doline.

Petnajst let je komaj bilo kmečkemu dečku Frančku Turku iz Spodnjih Gorč, ko se je po sramotni izdaji znašel med mnogimi rodoljubi v celjskem »Starem piskru« 14. januarja 1944. Celo nacističnim krvoločnim zverinam se je zdel le premlad; izpustili so ga po treh mesecih brez pridržkov rečeno, za mlado dušo, pravega pekla. Kaj naj bi počel? Za bratoma in sestro jo je mahnil v gore, k borem Zidanškove brigade.

Brigada se je spuščala s Korošice proti Savinji. Zaostalo skupinico borcev je zasul strahovit snežni plaz! ... Bela smrt! Smrt je smrt. Na jesen leta 1946 so izkopali za košaro kosti in ostankov... Po domači »rajngli« (porciji) in po zobeh je sestra prepoznala svojega bratca - dijaka 2. raz. celjske gimnazije - Frančka Turka iz Spodnjih Gorč pri Braslovčah.

Tudi njegovo ime in priimek pa še letnici rojstva in smrti so na abecednem seznamu žrtev za svobodo na rdeči tabli ob spomeniku v Rakovljah pod braslovskim trgov.

Kdo od mimoidočih, če se zaustavijo pred spomenikom, se bo vsaj v mislih priklonil eni najnežnejših življenj, ki mu je pred tolikimi leti bela smrt zakrila oči v večno temo?

V kroniki nekoč bo nemara njegova ohranjena podoba le našla častno mesto med mnogimi doslej »neznanimi znanimi borci-partizani« iz krajev pod vencem šumečih dobroveljskih borov in smrek.

Zapihal je veter od juga

»Grob se za grobom vrsti, visoka pokriva jih trava!« (Dr. Fr. Prešeren). Za prvi zapis iz načrtovane kronike je vrsta gro-

bov znanih in neodkritih »neznanih znanih borcev-partizanov-komunistov-rodoljubov« predolga, odložimo jih za naslednje zapise!

Od hčera in sinov in staršev zdesetkovanih družin, Mogújevih z griča v letuških Slatinah ter Sládkovih iz istega kraja tja do druge strani, do kameniškega Baševga Ivana, talca ustreljenega, v razcvetu mladosti - pred že razglašeno poroko z zalovo nevesto iz sosednje vasi!

Gradiva o tragedijah je za »klafrsko« rajdo svetlih obrazov, likov junških dni v letih 1941-1945.

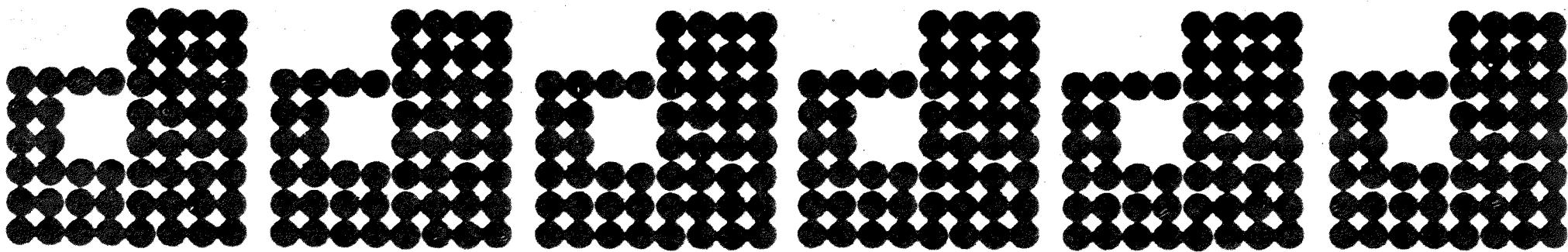
Pred dvajsetimi leti se je v Braslovčah umiril možak že v zrelih letih in izvolili so ga za predsednika krajevnega organizacije ZB NOV. S sabo je prinesel - ali bolje rečeno - zvalil »veter od juga«. Dotlej nekoliko preumirjene, »zamrznjene« borke in borce je vznemiril in ogrel. Ne toliko z besedo, zgolj z neuničljivo svojo dejavnostjo... Zdaj kot mož z mizarsko sekiro za pasom, zložljivim metrom v žepu in z obvezno cigareto v ustih, v navadni, že na okó rabljeni delovni obleki in s kapo, ki jo je potisnil nazaj v zatilnik, hiti ta možak od gradenj do gradenj v teh krajih. V osnovno šolo, novo, na Puši južno od trga, je priložil še in še svojih prostovoljnih, delovnih tednov, dni in ur. Ko se preobleče pa taisti možak hiti v praznični civilni obleki od sestanka na sedežu krajevnega organizacije ZB NOV, v pisarni KS Braslovče, do sej skupščine občine v Žalcu kot delegat.

Njegove skromnosti nismo mogli izničiti, zbežal je pred fotografskim aparatom. Bližnji sorodniki so nam iz svojega albuma zaupali njegovo fotografijo izpred menda kar dvajsetih let, ko je bil še aktivni oficir milice na raznih postajah SR Slovenije (Ljubljana - Maribor - Celje, Trbovlje - Celje). V »formalni pokoj« je vstopil pred dvanajstimi leti. Sin je kmečke družine iz Cerknega (rojen 1915!). Junija 1941 - je z domačih njiv moral v italijansko uniformo, dvakrat je pobegnil, in 7. 3. 1944 je že bil v štabu IV. prekomorske brigade. O Siciliji, Visu in Braču in Trstu do svobodne SFRJ govori njegov življenjepis.

Jože Jeram je tiha a učinkovita gibalna sila krajevnega organizacije ZB NOV v Braslovčah. Z njim, predsednikom, so braslovške borke in borci pokazali dovolj za podelitev plakete Zveze združenj borcev NOV - lani ob Dnevu borca »4. julij«.

Kronika je že zapisala: v Braslovčah opazamo ustvarjalni nemir vseh članic in članov, zakaj njihovi načrti so odmerjeni do natančnosti za to in za prihodnje leto tja do 40. obletnice vstaje slovenskega naroda pod vodstvom KP, v letu 1981.

Jaka Slokan

DELO

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki.

Časopisno in grafično podjetje,
Ljubljana

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«, Teleks, Naši razgledi, revijo Avto, revijo Stop, revijo Jana, Zabavnik

VSE BLAGO V ENI HIŠI:

- ZA DRUŽINO IN DOM
- ZA GOSPODINJSTVO
- ZA ŠPORT IN REKREACIJO

TRGOVSKO PODJETJE
nama
L J U B L J A N A

nudi potrošnikom
v svojih veleblagovnicah v

- LJUBLJANI
- KOČEVJU
- ŠKOFJI LOKI IN CERKNEM
- VELENJU
- SLOVENJ GRADCU
- ŽALCU
- in
- na RAVNAH NA KOROŠKEM

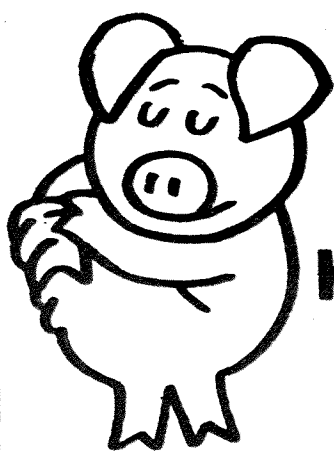
- največjo izbiro blaga
- sodobno nakupovanje
- cene, ki so izdelkom primerne
- dostavo blaga na dom
- in
- nakupe na potrošniški kredit.

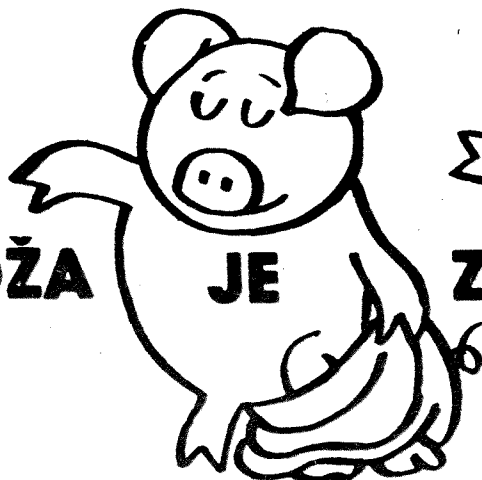
etiketa žiri

etiketa žiri
64226 žiri
yugoslavia
tel. 064 69270
telex
34 610 YU ETIKET

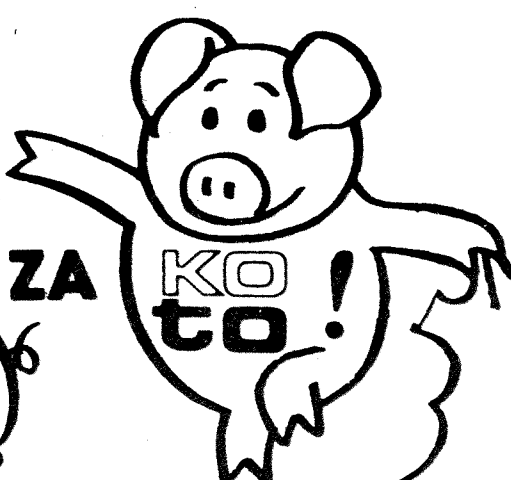
samolepilne
etikete in emblemi,
kartonske etikete,
etikete na traku,
tekstil in papirju,
startne številke,
zastavice

KOŽA

JE

ZA

KO
to!

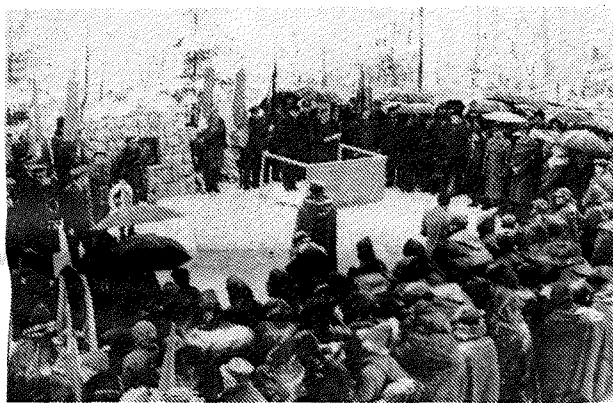
KO to

KOTO koteks tobus
in zbiralnice
kmetijskih zadrug
odkupujejo svinjske
kože po ugodnejši
ceni kot prejšnja leta

REČICA OB SAVINJI

Po poteh Štirinajste

V soboto, 24. februarja, bodo zaključili v Rečici ob Savinji pohod na poteh Štirinajste divizije mladinci, teritorialci, vojaki ter drugi, ki so na pot krenili že 15. februarja iz Sedlarjevega nad Laškim. Pohod je bil prva leta organiziran le v laški občini, sedaj pa je postal vseslovenska akcija. Razdeljen je v tri etape in se bo končal 24. februarja v Rečici ob Savinji. Letos sestavljajo skupino pohodnikov mladi iz Laškega, Krškega, Velenja, Celja, Murske Sobote, vojaki iz Postojne, mladinci iz Murske Sobote, Velenja ter drugi.

Kljub sneženju v minulih dneh se pohod ni ustavil. Bilo je kot takrat, pred 35. leti, ko je Štirinajsta krenila na Štajersko. Toda... pohodnikov ni mučila lakota, žeja, mraz, izčrpanost ter nevarnost sovražniia.

Na posnetku 1: Mladi iz prve etape so prišli do Gračnice, od koder so pohod nadaljevali mladi iz celjske, šmarske in šentjurske občine.
Na posnetku 2: Spominska svečanost v Gračnici pri spomeniku narodnega heroja Ilje Banovincea.

Foto: T. TAVČAR

SPODNJA IDRIJA

Ljubo doma, kdor ga ima

Upravnik doma upokojencev v Idriji Ivan Kumar je rad privolil v pogovor s člani ZB, oziroma nekdanjimi borci in aktivisti. V nekaj minutah se je v klubskem prostoru zbralo od 10 do 15 tamkajšnjih stanovalcev.

Zelel sem izvedeti, kako se počutijo v domu in zakaj so zapustili svoje domove, ki so vsakemu na stara leta še bolj pri srcu. Marsikomu izmed njih so se pri tem vprašanju zalesketale solze v očeh. Pripovedovali so, kaj jih je privledlo v dom upokojencev.

Mož, ki je zrl sovražniku v oči, ki ni poznal strahu, se je danes nad svojo usodo skoraj razjokal: »Ni nam težko tukaj, saj imamo dobro hrano, dobro postrežbo in dober odnos vseh, skoraj samih mladih delavcev doma. Vsega imamo dovolj, le tistega pravega doma ni.«

Med tistimi, ki so stanovali v mestu, je večina takih, ki se niso mogli sami oskrbovati. Nekateri imajo sinove in hčere, seveda poročene. Zaradi svoje zaposlitve pa le-ti nimajo časa streči svojim staršem. Nekateri so povedali, da so v dobrih odnosih z mladimi, ki so ostali doma, vendar tega ne smemo posploševati.

Mnogo težje se privajajo na življenje v domu tisti, ki so prišli s podeželja. Bili so prisiljeni zapustiti domačije, kjer so živeli vse svoje življenje in vanje vložili trde žulje, da so preživljali sebe in svoje otroke. Danes nimajo več prostora v svojem zapečku. Mladim so v napotje. Takih primerov je nič koliko.

»Srečni smo,« pravijo »da imamo dom upokojencev, kamor se lahko zatečemo. Vendar...! Ljubo doma, kdor ga ima!«

Dom upokojencev v Idriji posluje komaj dve leti, a si je že v tem času pridobil sloves.

»To ni dom, to je hotel« so nam povedali upokojenci. »Tu imamo televizor, radio, knjižnico, dobivamo časopise, od časa do časa nas obišče kak pevski zbor iz Idrije. Tudi mladih iz osnovnih šol smo veseli. Z abonmajskimi vstopnicami pa si lahko ogledamo kulturne prireditve v bližnjem domu.«

»Mogoče smo preveč zakrknjeni vase in se zadržujemo le po sobah. Morali bi vzpostavljati več osebnih stikov.«

Preden sem se poslovil, mi je bivši borec-upokojenec pokazal obvestilo za zdravljenje v Čateških Toplicah, in to v decembru. Upravi Čateških Toplic je odgovoril takole: »Obsojanja vredno je, da smo udeleženci NOV na vrsti šele tedaj, ko so pred nami vsi dolarski in drugi devizni plačniki, kar z drugo besedo pomeni, da je naš dinar na zadnjem mestu kot plačilno sredstvo.

Menim, da je bilo za nas udeležence NOV dovolj, da smo najmanj tri težke zime prezebovali v gozdovih, in da ni umestno, da smo sedaj za zdravljenje na repu vrstnega reda. Ne zahtevam, da bi bili deležni največje poletne sezone, pač pa bi bili primerni prvi pomladanski ali jesenski dnevi, tedaj, ko smo naravne toplote najbolj potrebni, kajti tudi človekovo zdravje se ravna po naravni spremembi letnih časov.«

Z veseljem sem odhajal s svojega obiska, saj sem prepričan, da za moje obiskovance ne skrbijo le delavci v domu, temveč tudi družba. Z izgradnjo takih domov rešuje težke probleme.

JANEZ JERAM

SLOVENJ GRADEC

Uspehi slovenjegraških invalidov

Invalidi slovenjegraške občine so na letni konferenci ugodno ocenili delo v preteklem obdobju in sprejeli obširen načrt za letošnje leto. Predsednik republiškega društva invalidov tovariš Stane Lavrič je v slavnostnem govoru orisal uspehe in težave, s katerimi se srečujejo invalidi. Tajnica društva tovarišica Mithanzova pa je v referatu omenila nezadostno skrb za zaposlovanje invalidov. Pomoč pri reševanju stanovanjskih problemov je zadovoljiva. Le pri novogradnjah bi morali paraflegikom in težko pokretnim invalidom prilagoditi vhode.

Društvo skrbi za rekreacijo, razvedrilo in kulturno dejavnost. Lani je 13 članov društva letovalo v domu VVI v Strunjanu. Veselo je bilo srečanje invalidov na Partizanskem domu, izlet na Osankarico in v Kotlje pod Uršljo goro. Društvo ima svoj pevski zbor in Breznikov družinski kvintet.

Odboru gre zahvala za uspehe v pretekli mandatni dobi.

ADOLF ANKON

SPODNJA IDRIJA

Jubilejno praznovanje

Planinsko društvo Idrija praznuje letos 75-letnico svojega obstoja. V počastitev tega jubileja bo društvo organiziralo več prireditev. Največji poudarek bodo dali številnim pohodnim in srečanjem na domačih vrhovih in krajih z zgodovinskimi obležji iz NOB, ki jih bodo organizirali skupaj s člani ZRVS in ZB, seveda pa vabijo k sodelovanju tudi druge občane. Največje srečanje bo spomladni na Vojskem. Zaključna prireditev pa bo ob dnevu planincev na Hlevišah nad Idrijo.

Seveda bodo tudi letos organizirali izlete na druge vrhove in tudi v sosednje republike.

JANEZ JERAM

JESENICE

Zlati Gallusov znak

Pihalni orkester jeseniških železarjev praznuje letos 105-letnico svojega obstoja in uspešnega dela. Njegovi začetki segajo v bohinske fužine. Po preselitvi železarstva na Jesenice je šla z njim tudi godba. Igrala je pomembno mobilizatorsko vlogo v boju za delavske pravice. Med NOB so mnogi godbeniki izgubili življenja. Po vojni je pihalni orkester odigral pomembno družbeno in kulturno poslanstvo. Pod vodstvom Ivana Knifca, upokojenega podpolkovnika, je napredoval v organizaciji in kvaliteti.

Lani je priredil nad 80 nastopov; na vseh pomembnejših proslavah, spominskih slavnostih in srečanjih v jeseniški občini, pogosto pa tudi drugod na Gorenjskem, Koroškem, v Zagrebu, Valjevu itd. Za svoje uspešno delo je doslej prejel številna priznanja, odlikovanja in pohvale. Ob 105-letnici so mu izročili zlati Gallusov znak. Osrednje jubilejne prireditve bodo v drugi polovici leta.

BRANKO BLENKUŠ

Pihalni orkester jeseniških železarjev igra ob grobu narodnega heroja Matija Verdnika-Tomaža na pokopališču v Svečah

RADOVLJICA

Boljše obveščanje

Kako izboljšati in razširiti obveščanje borcev in drugih občanov o vseh aktualnih vprašanjih in dejavnostih ZZB NOV, zlasti pa o tistih, ki najbolj zanimajo borce pri urejanju njihovih zadev, je tekla beseda na zadnji seji informativno propagandne komisije pri občinskem odboru ZZB NOV Radovljica ob sprejemanju akcijskega programa za leto 1979.

V razgovoru, pri katerem so sodelovali vsi redni dopisniki TV-15 iz radovljiške občine, so ugotovili, da večji del krajevnih organizacij, posebno v oddaljenih krajih, nima svojih informatorjev in dopisnikov. Predlagali so, da bi vsi krajevni odbori ZB imenovali svoje poverjenike, ki bi pošiljali informacije na TV-15 ali pa jih posredovali občinski informativni komisiji.

Sklenili so, da bodo učence višjih razredov osnovnih šol pod mentorstvom učiteljev postopno vključevali v dopisniško mrežo.

Za povečanje števila novih naročnikov TV-15 bodo organizirali posebno akcijo, ki jo bodo izvajali v vseh KO ZB NOV ob sodelovanju vseh članov izvršnih odborov. Dogovorili so se tudi o možnostih za organizirano zbiranje dokumentarnega gradiva iz NOB v obliki razgovorov s posameznimi revolucionarji, borci in aktivisti. Ponekod bodo skušali pripraviti okrogle mize ali ustne časopise, kjer bi razpravljali o določenih vprašanjih, ki zadevajo borce in druge občane v vasi ali v KS.

Člani komisije in dopisniki bodo razen s TV-15 sodelovali tudi z drugimi javnimi občili, zlasti pa z glasili delovnih kolektivov in KS.

JOŠT ROLC

VITANJE

Povezovanje šol pri gojenju tradicij

Na osnovni šoli v Dobrni, ki nosi ime po slavni 14. diviziji NOV, se pripravljajo na praznovanje 35-letnice pohoda te divizije na Štajersko. Na svečani akademiji bo največji delež nosila osnovnošolska mladina.

Dobrna leži na območju največasnje epopeje borb, ki jih je na svojem pohodu preko Brd in po strminah Paškega Kozjaka vodila Štirinajsta. Otroci iz teh krajev prihajajo v šolo v Dobrno z izvirnimi pričevanji neposrednih očitvecev herojstev. V osnovni šoli Dobrna so že stekle priprave za ureditev stalne razstave, ki bo mlade nenehno spominjala na junaštva borcev Štirinajste. Razstava bo pripravljena do 4. julija, dneva borca.

Ravnatelj osnovne šole Dobrna tovariš Marinček je dal zamisel, naj bi se šole in pionirske organizacije, ki nosijo ime in goje spomine na slavne boje 14. divizije, med sabo bolj povežale, saj je tudi 14. divizija delovala kot celota. Do sedaj je vsaka osnovna šola zase spoznavala zgodovino bojev te divizije, s povezovanjem pa bi bilo znanje bolj celovito. Osnovne šole in njihovi pionirski odredi bi si med seboj izmenjavali izkušnje, zgodovinske materiale in obiskovali prizorišča posameznih bojev.

Vodstvo bi prevzela osnovna šola Dobrna, kamor naj bi ostale šole, poimenovane po 14. diviziji, njenih brigadah (Tomšičevi, Serčerjevi, Bračičevi) ali po junakih (Ivan Kovacič-Efenka, Ilija Badovinac itd.) sporočile pripravljenost za sodelovanje.

FRANJO MAROŠEK

Elizabeta
Korenjak

Na Bledu so se poslovili od aktivistke Elizabete Korenjak, rojene pred petinsedemdesetimi leti v Radovljici. Med vojno je skrbela za bolne in ranjene partizane, po vojni pa veliko delala v AFŽ in RK. Prejela je več odlikovanj in priznanj.

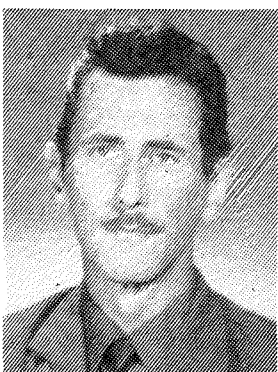
Tone Frank

Lani je v piranski bolnišnici umrl Tone Frank iz Ilirske Bistrice. Bil je vnet tigrovec in odločen bореc NOVJ. Jeseni 1941 je bil predsednik prvega odbora OF v Kilovcah. Marca 1942 so ga skupaj s tovariši aretirali in ga sodili pred fašističnim sodiščem v Rimu. Januarja 1944 je pobegnil iz zapora, se pridružil najprej italijanskim partizanom, nato pa prekomorcem v Gravini in se boril do osvoboditve. Zadnje čase je opravljal pomembne naloge pri ZZZ Ilirska Bistrica. Za zasluge v NOB je prejel pet odlikovanj.

Evgen Brvar

Na pokopališču v Izlah smo se maja lani poslovili od Evgena Brvarja, rojenega leta 1913 na Vračah pri Litiji. V NOB je sodeloval od leta 1943 do osvoboditve.

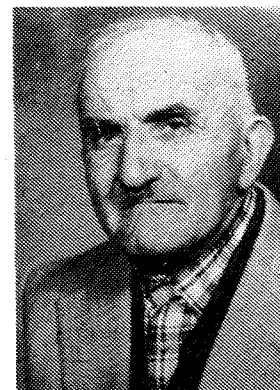
Slavko Seršen

Pred dnevi smo se na verževskem pokopališču poslovili od predsednika krajevne organizacije ZZB NOV Veržej Slavka Seršena, rojenega leta 1920 v Veržaju. Že 1941. je bil izgnan na Hrvaško. Pozneje je bil kot udeleženec NOB v 1. četi 7. krajiške brigade 5. korpusa in nazadnje rezervni kapetan 1. razreda vojnega letalstva. Po prihodu v domači kraj se je vključil v družbenopolitično delo. Prejel je številna priznanja in odličja.

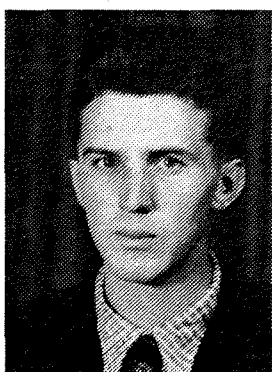
Elizabeta
Cergonja

Na pokopališču v Hrpeljah smo se poslovili od Elizabete Cergonje iz Hruševja pri Postojni. V NOB je sodelovala kot zavedna Slovenka. Po vojni se je ukvarjala s prosvetnim delom, pevskim zborom in krožkom društva Svoboda. Znanci jo bodo ohranili v trajnem spominu.

Janez Kogoj

Na pokopališču v Apačah smo se za vedno poslovili od Janeza Kogoja iz Logatca. Med vojno je aktivno delal na Notranjskem. Po vojni je živel in družbenopolitično delal v Apaški dolini.

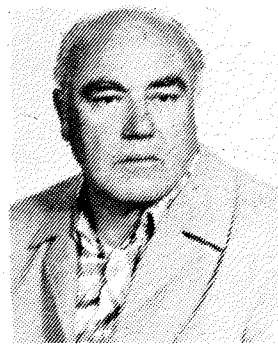
Franc Špende-
Miklavz

Avgusta lani smo se na pokopališču v Radmirju ob Savinji poslovili od tovariša Miklavža. Med NOB je aktivno delal v NOG in OF ter okusil vso krutost nemškega zavora v Mariboru. Poleti 1943 je stopil v Savinjski bataljon, nato je postal borec 6. SNOUB Slavka Šlandra, kjer je bil štabni kurir. Za svoje usluge med NOB je bil večkrat odlikovan.

Bogo Drnovšek

V 52. letu starosti nas je v Beogradu zapustil julija lani polkovnik oklepnihi enot v JLA. V NOB je stopil leta 1943 kot obveščevalec pri obveščevalnem centru v Dolgi nogi, nato pa je bil vodnik 1. bataljona Dolenjskega odreda. Leta 1944 je odšel v oficirsko šolo v Beograd in služboval v JLA do svoje smrti.

Ludvik Jurič

V starosti 67 let je umrl Ludvik Jurič iz Šmartna pod Šmarno goro. Z NOG je aktivno sodeloval že leta 1941. V NOV je stopil leta 1943. Do leta 1944 je bil na območju Smlednika kot pomočnik načelnika VOS, potem pa je odšel na Primorsko v 9. korpus. Po osvoboditvi je bil leta 1945 demobiliziran. Aktivno je delal v vseh družbenopolitičnih organizacijah.

Z vojaškimi častmi smo ga pokopali na pokopališču v Šmartnem.

Niko Prestor

V starosti 79 let nas je septembra lani zapustil tovariš Niko. Pred vojno je kot zaveden Slovenec učiteljeval in delal v raznih organizacijah. Leta 1941 so ga Nemci prvič zaprli v Begunjah, drugič pa je bil tam leta 1943. Po begnil je v Nemčijo, a so ga spet ujeli. Vrnil se je po osvoboditvi in spet učiteljeval. Litijska organizacija ZB je z njegovo smrtjo izgubila iz svojih vrst uglednega člana.

Joža Gabrenja

Na pokopališču v Cerknici smo se oktobra 1978 poslovili od žene revolucionarja in predvojnega komuniste. Ob okupaciji se je vključila v NOG in aktivno delala do aretacije v ljubljanskih zaporih. Po vrnitvi iz zapore je na osvobojenem ozemlju nadaljevala svoje delo do osvoboditve. Po vojni se je vključila v razne DPO in kot članica KP delala tudi še takrat, ko je bolezen že močno načela njene moči.

Tine
Koprivnikar

Na štangarskem pokopališču pri Litiji smo se lani poslovili od aktivista Tineta-Arhovega, rojenega leta 1897 v Širmanškem hribu. Od leta 1942 je za NOB delala cela družina. Veliko je prispeval za NOV in POJ.

Franc Poles-Jovo

Januarja je v 76. letu starosti umrl Franc Poles (Frane Gvardjanov) iz Skadanščine pri Materiji. Že v letu 1941 je sprejel prve glasnike OF, poleti 1942 pa je organiziral svoje vaščane v delu za NOB in jih spretno vodil do konca vojne. Vsi so mu zaupali in mu sledili do svobode. Prispeval je izreden delež zlasti v povezovanju NOB v Brkinih in Slovenski Istri. Skadanščina je predstavljala nekakšna slovenska vrata za Istro in most med Brkini in Istro. Skozi vas ali blizu nje je šla od marca 1943 skoraj vsaka partizanska enota. Iz Istre so vsak dan prihajali istrski novinci v Brkine in proti Notranjski. V bližini so bile sovražne enote, toda zaradi brezhibno delujoče organizacije OF je Skadanščina uspešno igrala svojo vlogo. V jedru te organizacije je bil ves čas Jovo. Skrbel je za zbiranje potrebnih sredstev, podatkov o sovražniku in organiziral vodiče mimo sovražnih zasad. Kot predsednik vaškega odbora OF in član partije ter rajonskega odbora OF in komiteja je s svojimi sodelavci organiziral mladinke, da so opazovale okolico, prenašale pošto, nosile partizanom hrano, prale in opravljale še druge naloge.

Vsa ta zanesljiva vaška organizacija je delala ves čas vojne, ne da bi bila kdajkoli izdana. Njen stebber, Franc Poles, je ob fašistični okupaciji skupaj s kurirji karavle P2 izpod Slavnika razorožil italijanske vojake in karabinirje v Vodicah in 1. divizijo Eugemijo di Savoja na cesti Reka-Trst, potem pa postal komisar novo ustanovljene partizanske enote.

Med sovražno ofenzivo oktobra 1943 se je skupaj s komandantom Lojzeto Maslom vrnil na politično delo v Brkine.

Po vojni je bil pobudnik gradnje 3 kilometre dolge asfaltne ceste.

Borcem Istrskega odreda in aktivistom Južnoprimorskega okrožja bosta delo in podoba aktivista Franca ostala vedno živa.

PRAVNA POSVETOVALNICA PRA

Quenda Sara!
pero conser, por o
conducion, como me criminal, me la guardia civil
desde la carcel de mujeres de Madrid a la me queda

DR SAŠA BOŽOVIĆ **TEBI, MOJA DOLORES**

Vse sem vzela nase. Napisala sem imeni Blaža Jovanovića in Buda Tomovića. Če je zveza prava, bo dobro. Če pa gre za provokacijo, se ne more Blažu in Budu nič zgoditi. V hosti sta, sicer pa že italijanska otročad ve, da sta komunista, voditelja. Celo nagrada je razpisana na nju. Po vsej Podgorici so razobešeni plakati z njunima imenoma in obljubljeni nagrado zanj. Lahko se kaj zgodi samo meni, konča Zadja in mi da zavitek vate, ki ga je imela skritega v rokavu. Izprosil ga je od Skufi. Porine ga podme in odide. Ostanem sama. Spet vročina, strah. Kdaj pa kdaj slišim, kako mi šklepečejo zobje, mišice na roki mi drhtijo in se krčijo. Začutim otroka. Bolj ko kdaj koli prej. Vsa sem iz sebe. Vstanem in se začnem sprehajati. Trda noč je že, jaz pa še vedno hodim sem in tja. Stražar je opazil skozi okno, da sem vznemirjena, pa stalno zijà vame. Zberejo se še drugi. Gnetejo se. Zdaj vidim obraze enih zdaj drugih. Smejejo se. Govorijo naglas. Znam francoski, pa tudi italijanščino toliko obvladam, da vem, kaj pričakujejo. O, ko bi mogla zapreti, zakriti, zazidati tisto umazano luknjo! Tudi to bore zraka bi dala, samo da ne bi videla obrazov, ki se smejejo, režijo, me zafrkavajo z raznimi pripombami. Ponavadi so neznanško prostaški, v glavnem pa radovedni. Največkrat vzdikajo: »Presto, presto! Avanti bambino!« – in se odvrtno režijo. To režanje se mi zdi škodoželjno. Kako so mi zoprni!

Od neprestane hoje sem in tja mi noge postajajo težke. Bolijo me. Otopela sem, vzdikli in smeh me ne razburjajo več. Odsotna sem. Misli mi jadrjo daleč, k mojemu Boru. Vse češče mislim nanj. Bolečine. Spremljam jih. Nimam ure, a vseeno zaznam njihov ritem in moč. Čedalje hujše so. Grabi me nemir, pa je moja hōja po sobici vse hitrejša, vse bolj živčna. Najprej hodim ob stenah v krogu, nato tekam na levo in desno. Čedalje bolj hitim. Bora me spremlja, v duhu vidim njegov obraz. Zdi se mi, da je tukaj, zraven mene. Spet tečem v krogu, se spotaknem, se nekam zaletim. Ne maram gledati v

grozljivo okno. Ko pa se spet spotaknem, jih bežno vidim. Kakšni tipi! Režijo se, kričijo in odrivajo drug drugega. Vsak bi se rad dobro namestil, da bi bolje videl. Veselijo se, kot bi čakali na glavno točko v cirkusu. Čutim, da se mi bliža tisto. In stisnem se pod okno, čimbolj k tlom, da me je na bi videli. A že me porivajo z nekakšno raskavo rečjo na sredo. To je palica in na njenem koncu vejice z bodečimi iglicami. Ko me z njo sunem, se mi iglice zabodejo v kožo, pa se skoraj zvalim proč. Navdaja me čuden, nekako živalski občutek. Niti z besedo ne protestiram. Na mojih licah ni solz in nikogar ne naderem. Nekaj me dela močno. Vzpnem se ob steni in spet začnem naglo hoditi, a ta hōja se spreminja v tek preganjane zveri. Od muke me obliva znoj. Ne čutim bolečin, pač pa se v meni poraja sovraštvo, grozno sovraštvo, bes. O, sramota! Letim naokrog, vse hitreje. Zgrabim za kljuko vrat, pritisnem na vso moč. Pogledi, sram, oči na oknu, na tisoče oči, sovraštvo, brezmejno sovraštvo... Nekaj me zlomi, zgrudim se ob vratih, a ne izpustim kljuko – otrok je zavekal! Pogled mi obstane na majceni punčki. Preplavi me sreča, veselje. Ustnice se mi razlezejo v nasmeh, topel, mil. Nasmejana gledam obraze na oknu. Kako so mi dragi! Nenadoma se mi zdi vse lepo – tudi sobica, umazani pod in smrdljiva deka. Ves svet mi je drag, brezmejno drag.

Italijani so utihnili. Gledajo s sočutjem. Samo stezajo se, da bi me bolje videli. Šepetajo. Niso več poredni, res ne! Objemam svojo punčko in zrem s toplo ljubeznijo na vse, kar me obdaja. Kako je lepo, če nisi sam! Neki Italijan reče »bambina«. Otrok kar naprej veka. Ključ v vratih se obrne, vstopi Skufi, vsa zmedena. Prinesla je zavitek gaze. Tudi nji se izlije iz prsi: »Bambina!« Skloni se in jo loči od porodne posteljice. Italijan ima v roki tisto palico, ki me je z njo malo prej suval; zdaj bezà z njo v posteljico. Očitno mu ni vse jasno, ker stalno šepetá »morto, morto«.

(Se nadaljuje)

Anton Kebe

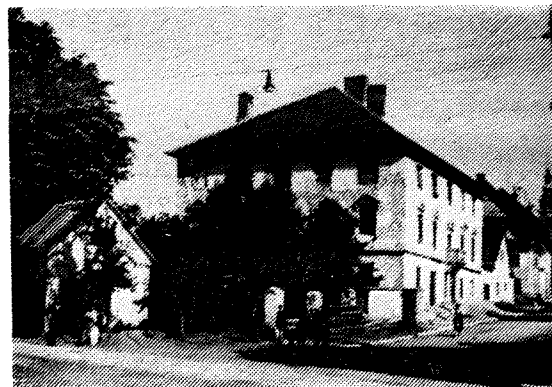
13

Cerknica v prvih dneh po kapitulaciji Italije

Tone je prestrašen čakal, kdaj bo po njem... V Cerknici, ki je oddaljena le kilometer naprej, so tedaj že vsepovsod streljali in požigali. Druge skupine nemške pehote so iz Dolenje vasi prodirale naprej mimo pokopališča na majhno vzpetino Svinja gorica, od koder so imeli do prvih hiš le dobrih dvesto metrov. Tam so imeli bežeče borce kot na dlani in jih divje pobijali. Prestrezali so jim pobeg v borovje Slivnice in proti Martinjaku. Trg je bil spremenjen v eno samo plamenico, saj so pridrli v Cerknico še tanki »tiger« in požigali vsepovprek. Tedaj je gorelo okrog 80 hiš in gospodarskih poslopij.

Med zastraženimi pri Krvavcevi hiši je bil tudi Mežnarjev Janez (Lumbardov) in oba s Tonetom Usenikom so nemški vojaki s puškami na strel pehali naprej proti pokopališču. Hodila sta spredaj za »živi zid«, kajti iz Slivnice so partizani dajali odpor in krogle so na gosto švigale okrog ušes napadalcev. Tone in Janez sta morala naprej s pokončno hojo in prenašati strelivo. Potem je bil ranjen nemški vojak in morala sta ga nositi do potočne struge, kjer ga je prevzel na krov nemški tank. Majhno nepazljivost poljskega stražarja sta pri Gornikovem jezu izkoristila in jo pobrisala ter se skrila v grmovju...

Po šesti uri zjutraj se je intendant Gradnikove brigade Franc Curk-Nace na dvokolesu peljal iz Cerknice v dober kilometer oddaljeno Dolenjo vas, da bi za kuhinjo svoje brigade nabavil priboljške pred odhodom na Primorsko. Borci brigade so bili po tolikih uspehih zelo dobre volje, veselili pa so se tudi vrnitve v

Še neobnovljeno poslopje sodišča v Cerknici. Za njim je v podaljšku manjša stavba zaporov, v katerih so bili zaprti belogardisti.

Stane Semič-Daki, tedanji komandant Tomšičeve brigade.

»svoje« kraje. V takem vzdušju tudi prehrana ne sme odpovedati. V Cerknici pri Gorjupu so pekli skoraj po kilogram težke hlebe, ki naj bi jih prejel za na pot vsak borec. V razmišljanju, kako bi presenetil odhajajoče Gradnikovce, je Nace imel še dobre pol poti do vasi, ko je srečal nekaj žensk, ki so hitele k rani maši. S strahom so mu povedale, da za vrtovi, na oni strani potoka, prihajajo proti Cerknici nemški vojaki. Obrnil je kolo in pognal v smer, od koder se je bil pripeljal. Intendanta Naceta Nemci niso opazili, kajti bilo je precej temno, zakrivalo pa ga je še močno obraščeno grmovje ob potoku in rahla jutranja megla.

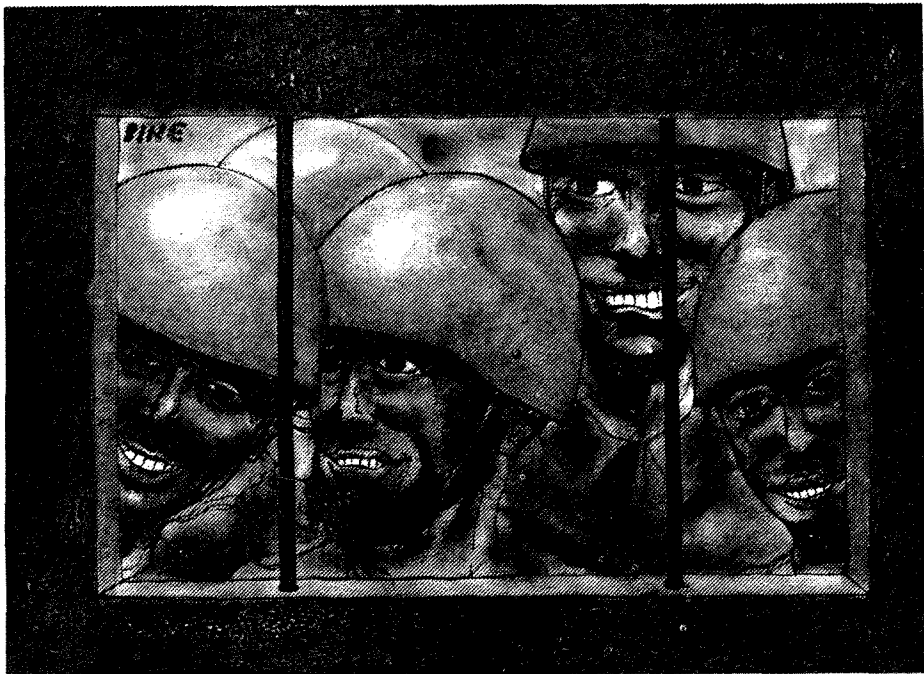
V zadnjem hipu je štab Gradnikove brigade zvedel, da se približujejo nemške vojaške enote in o tem obvestil še štab Tomšičeve brigade. Njen tretji bataljon je nemudoma zavzel položaje na južnem delu Cerknice in se takoj spoprijel s prihajajočo nemško kolono. Začelo se je dvije streljanje. Cerknici pa se je prek Kamne gorice približevala še druga kolona in jo obkoljevala s severa. Z zaporo na Rance rebri in z vdorom v predel Sv. Roka je bil skoraj sklenjen obroč. Preboj je bil v glavnem možen le po čistini v strmini Slivnice. Komandant Tomšičeve brigade Stane Semič-Daki je kar najhitreje aktiviral veliki oklopnik in ga poslal s smeri Sv. Roka, kamor so Nemci vdrl s severa. Mala tanketa Gradnikovcev se je upirala pritisku nemških enot z južne strani. Prav tedaj pa je od Rakeka sem prodirala nemška tankovska enota, ki je po nekaterih virih in pričevalcih imela šest, po drugih le tri tanke, tipa tiger. Baje so trije pridrveli po glavni cesti mimo Podskrajnika, drugi trije pa ob bivši Rupnikovi liniji po stari cesti. Od Podskrajnika je en tank krenil po njihavi pod Dolenjo vasjo in nato proti Dolenjemu jezeru, kjer je prestrelal borce prvega bataljona Gradnikove brigade, ko so bežali iz vasi. Na srečo se je pod vasjo v »Blatih« vdrl in marsikateri borec si je rešil življenje.

Prav tankovska enota je zadala borcem največje izgube, prebivalcem pa največ straha, kajti iz njihovih cevi so bruhale granate in svinčenke in ljudi spreminjale v trupla, iz njih so metalci plamena zažgali in upepelili mnogo hiš na »velki gasi«, na spodnjem delu ob glavni cesti in v čezmostju. Nemški tankisti so si še zlasti prizadevali požgati tista poslopja, na katerih so bile izobešene zastave. Ljudje so jih hiteli snemati, da bi domove obvarovali pred požarom. K sreči se nekaj hiš od bruhanja ognja ni vnelo in še dolgo po vojni so ohranjemale črne lise in spominjale na krvavo nedeljo.

Tanki so hitro opravili tudi s partizansko motorizacijo. Dakijev oklopnik so prestregli onstran mosta, pred Vrbčo hišo, ko je hotel »ubežati« proti Martinjaku. Posadka je komaj ušla in se reševala v okrilju hiš na Peščenku. Oklepnik so s točnimi strelmi onemogočili in ga zažgali. Enaka »usoda« je doletela tanketo Gradnikove brigade, ki je obtičala pri mostu pred Štefeto vo hišo. Nemški tank jo je onesposobil in nato prek nje hitel po ulicah. Le malo prej sta se iz tankete pognala ven dva primorska borca, ki sta jo upravljala. Eden izmed njiju je bil ranjen in se je zatekel pod streho sosednje hiše, kjer so ga obvezali. Oba pobegla »tankista« so Nemci videli, a ju takoj niso ustrelili. Potem sta se nekje skrila in se rešila.

K nemškemu težkemu orožju je treba prišteti še topove, ki so jih aktivirali v peskopoku Podskrajnika in od tam metali granate v breg Slivnice, kamor so se umikali borci obeh brigad. Tedaj so poškodovali zvonik, Budkovičevo hišo in še nekaj drugih hiš.

(Se nadaljuje)

Obiskala nas je Branka Jurca

Spominjam se hlebcev kruha . . . S kakšno slastjo sem ga pojedla v Gonarsu

V počastitev kulturnega praznika nas je v sredo obiskala tovarišica Branka Jurca. V pogovoru so sodelovali nižji razredi in dopisniški krožek. Tovarišico Branko so pozdravili naši učenci in tovariš ravnatelj. Prav lepo je bilo pogledati tudi pevski zbor, saj so jim ob pesmih, ki so jih peli, lička kar žarela. Zares, lepo so zapeli! Nato so nekateri učenci recitali svoje pesmi. Tudi gostja nas je lepo pozdravila in nas vzpodbudila k petju »Barčica po morju plava« in potem smo se pogovarjali.

»Zakaj ste se odločili za tak poklic?«

– Veste, nas so vpraševali tako kot vas: »Kaj boš, ko boš velik? Jaz pa vedno: Učiteljica.« Želja se mi je izpolnila, postaja sem učiteljica. Med vojno sem delala za OF. Nekoč je prišel urednik Cicibana in me vprašal, če imam kaj za otroke. Samo debelo sem ga pogledala. Takrat sem začela tudi pisati. Leta 1945 sem napisala prvo knjigo in sicer Pod bičem.

»Ali vam je bilo zelo hudo, ko ste v taborišču gledali otroke, ki stradajo, umirajo?« – Hudo me bilo, hudo. Spominjam pa se nekega lepega dogodka. Bilo je v taborišču Gonars in ker sem tam blizu imela teto, mi je po bratrancu Cirilu poslala hlebec kruha. Spominjam se hlebca kruha . . . S kakšno slastjo sem ga pojedla, v Gonarsu.

»Kdaj ste začeli pisati za otroke?«

– Ko sem dobila svoja

otroka in sem ju lahko opazovala.

Se in še je bilo vprašanj. Tovarišica Branka je na vse vneto odgovarjala. Ob slovesu smo ji poklonili grafiko, ki je delo našega učenca ter šopek rož. Bilo je lepo in še si želimo srečanj z njo.

ANKA KRPAN
Osnovna šola Solkan
Solkan

Zgodilo se je v Gradišču

Odhod šestintridesetih rodoljubov k partizanom v eni noči je dejanje, ki bo za vedno ostalo zapisano v spominu

Dne 14. februarja praznujemo v Gradišču krajevni praznik in ker je praznik vezan na spomin iz našega narodnoosvobodilnega boja, sem se odločila napisati ta sestanek. Povedala mi je ga je moja stara mama Ljudmila Volk, ki je naročnica TV 15.

Ta dogodek se je zgodil februarja leta 1943. Pri-

morci so se za svobodo borili na vse mogoče načine, saj jim je bilo suženjstva, dolgega že več kot petindvajset let, dovolj. OF je na Primorskem delovala že od leta 1941 in postopoma prodrla do vsake vasi, do vsakega človeka.

In tako je na ta dan – 14. februarja 1943 v eni noči odšlo k partizanom šestintrideset deklet in fantov.

Odhod je bil dobro pripravljen in organiziran. Strojeno je bilo vse, da ga fašisti ne bi opazili. Pripravljeni so bili celo tiskani pozivi, ki so jih svojci pokazali karabinjerjem. Govorili so, da je bila mobilizacija k partizanom prisilna. V resnici pa je bil za vaščane nepozaben večer. Odhod v svobodno gozdove je bil v sodelovanju z vaškimi aktivisti in Stjenkom, ki je takrat vodil kraško četo. Drugi dan popoldne so prišli v vas Italijani iz Renč in vpraševali, kako je bilo ponoči. Vsi vaščani so jim odgovarjali približno enako. Tako so aretirali le tri moške.

S to akcijo je vas Gradišče veliko prispevala k osvobodilnem boju našega naroda. Odhod šestintridesetih rodoljubov k partizanom v eni noči je dejanje, ki bo za vedno ostalo zapisano v spominu.

JANA VOLK,
4. razred
Osnovna šola
Šempas, Nova Gorica

Bil sem v Bosni

»Ljudje so veliko prestali,« mi je rekel očka. »In zato je treba svobodo čuvati.«

Bil sem v Bosni v občini Modriča. Očetova rojstna vas Koprivna je dvanajst kilometrov oddaljena od mesta Modriča, kjer je znana tovarna olj za avtomobile. Jaz sem se rodil v Sloveniji v Šempetru. To so nerazviti kraji. Tisti, ki imajo delo, se morajo peljati z avtobusom v Modričo ali pa v Dobo.

V očetovi rojstni vasi je bila med vojno četniška postojanka in sicer ob reki Bosni, ki teče mimo vasi. Partizani so se zmenili, da jih bodo napadli. Uspeli so. Postojanka je bila porušena in četniki ubiti. Vaščani so se veselili osvoboditve, ki ni dolgo trajala. Po približno dveh mesecih so četniki spet prišli in začeli popravljati postojanko.

Partizani so pozneje sovražnikovo postojanko še enkrat zavzeli in od takrat v Koprivni četniki niso več strahovali ljudi.

Še dosti je bilo bitk in žrtev, predno je prišla svoboda.

»Ljudje so veliko prestali,« mi je rekel očka. »In zato je treba svobodo čuvati.«

VITO NIKIČ, 7. razred
Osnovna šola Solkan
Solkan

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

TV 15 rada prebiram

Iz Bele krajine se je oglasila Stanislava Puš:

– TV 15 zelo rada prebiram, ker je v njem marsikaj zanimivega za branje. Pošiljam pesem in vesela bi bila, če bi jo objavili. Pišem veliko in mislim, da bi lahko s svojimi prispevki popestrila vaš kotiček. Vsekakor vam želim veliko uspeha pri nadaljnjem delu, da bi imel TV 15 še večje uspehe in da bi bil TV 15 za mladino še priljubljenejši. (Hvala! Hvala!)

In med drugim je takole zapisala:

– Zakaj odšel si v tujino

in zapustil domovino?

Zopet vračam se domov, mati draga.

Domovina je le ena

in z ljubeznijo prepojena. (Pesmica, draga Stanislava, je bila strašansko dolga in čeprav se v njej nanizala vrsto lepih in dobrih misli, ki jim lahko pritrdim do poslednje črke, sem objavila le nekaj njih. Saj me razumeš? In še piši, tudi v nevezani besedi.)

Ob besedah dekletca iz Bele krajine sem se spomnila obiska v Mirni na Dolenjskem . . . (Staša, Maksa in Brigita so prav takšne kot ti: domovino imajo nadvse rade. Da bi jih spoznala, objavljamo njihove fotografije. Kdo ve, morda se boste kdaj srečale?)

Milena

Staša
Peček

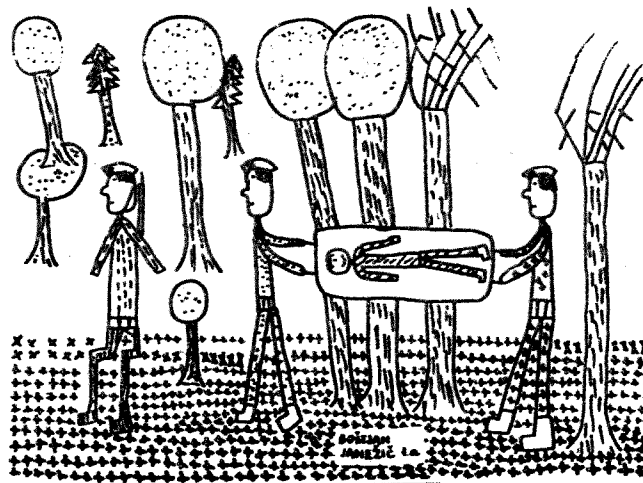
Maksa
Kurent

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

DOBRO PRIPRAVLJENEGA NARODA, KI LJUBI SVOJO DOMOVINO, NE MORE PREMAGATI ŠE TAKO MOČAN SOVRAŽNIK – TO JE ZGODOVINA ŽE MNOGOKRAT DOKAZALA. TUDI MI VSI BOMO JLA, ČE BO TREBA.

KOLONA – Alain Brcar, 1. razred

RANJENEC – Boštjan Janežič, 1. razred
PIONIRJI OSNOVNE ŠOLE MIRNA NA DOLENJSKEM

Borci v Sedlarjevem

Čeprav je deževalo, se je 15. februarja v Sedlarjevem zbralo veliko ljudi. Proslavljali smo petintrideseto obletnico, kar je Štirinajsta prišla čez Sotlo na Štajersko. Koliko borcev se je zbralo! Naši harmonikarji iz Bistrice ob Sotli žal v programu niso mogli sodelovati, ker je tako lilo. Poslušali smo le govor. Spominjam se besed slavnostnega govornika, ki je pripovedoval, koliko hudega so prestali borci na tem legendarnem pohodu.

Potem so pohodniki odšli na pohod in mi domov – zadovoljni, čeprav smo bili premočeni do kože. »Kaj bi to!« smo rekli. »Kolikokrat so bili partizani mokri, lačni in prezeblji, pa so vzdržali.«

CVETKA NOVAK, 3. razred
Osnovna šola Bistrica ob Sotli
Bistrica ob Sotli

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG

Piše: Silvo Teršek

Štirinajsta bo vselej mlada

Miha Butara-Aleks

Štirinajsta divizija – v zgodovino natkano junaštvo. Za slehernim vprašanjem stoji občudovanje. Človek lahko govori o strahotah, nečloveških naporih; ne pa o načeti morali. Je to mogoče verjeti?

★

Vračam se v leto 1942. Za novoustanovljeno Tomšičevo brigado so bili najprej iskani prostovoljci – najboljši borci. Vsi, ki so pozneje prihajali v enoto, so imeli od kod črpati vzgled. Podobno je bilo s Šercerjevo brigado. „Roška ofenziva“ smo ji pravili. In Bračičeva brigada? V njej je bil vodstveni kader predvsem iz Tomšičeve brigade. Večina njenih borcev je prišla iz taborišč. Očitna je bila zavestna opredelitev za narodnoosvobodilno gibanje. V teh dejstvih tičijo vzroki za klenost borcev 14. divizije.

Ob njeni ustanovitvi sem bil v Tomšičevi brigadi, med pripravo za pohod na Štajersko v Šercerjevi, septembra 1944 pa so me hoteli premestiti. Toda iz Štirinajste nisem hotel. Poslali so me v Bračičevo brigado, kjer sem ostal do jeseni leta 1947, ko sem bil premeščen v Beograd, na ministrstvo za narodno obrambo. Da, zelo sem bil navezan na borce 14. divizije.

Utrinki? Bilo je neposredno po kapitulaciji Italije. Na Ravbar komandi smo se srdito spopadali z Nemci. Med obhodom položajev prvega bataljona Tomšičeve brigade sem srečal mlado borko Stano. Vem, da je dosegla, da so jo z dolžnosti bolničarke premestili na dolžnost komandirke voda. „Glejte“, je vrelo iz nje; „oprostili smo mu, ker se je dal zapeljati in je šel v nasprotnikove vrste. Sprejeli smo ga med Titove partizane, zdaj pa beži s položajev!“ Pred seboj je potiskala borca.

Utrinki? Tovarišica Lili je imela sedemnajst let, ko je postala borka Šercerjeve brigade. Tik pred vasjo Plešivec so nas 10. februarja napadla nemška letala. Lili je bila ra-

njena. Zaman smo jo poskušali poslati s skupino ranjencev na varnejše mesto. Hotela se je boriti in je nadaljevala pohod.

Greš po ulici. Srečaš starega tovariša. Se spominjaš Jožeta iz Šercerjeve, te pobara. Tistega, ki je govoril, da bi po vojni rad postal logar. Pa je po najbolj srečni pomladi moral začeti po kočevskih cestah razbijati kamenje. Umrli je prepleten z zagrenjenostjo.

Potlej govoriva o sreči. Sam pomislim na Cerklje ob Krki, na vas, ki so jo izselili. Enaindvajset nas je odšlo med partizane; skoraj polovica leta 1942. Razmišljam o svoji mladosti, na devet otrok, ki smo se stiskali na kmetiji, na štiri partizane, ki smo bili staršem v ponos, na Franceta, ki se ni vrnil iz gozdov. Pomislim na čas, ko sem bil v uku za mizarja, ko sem v Šentvidu pri Ljubljani začel spoznavati svet. Osvobodilna fronta, odpor proti okupatorju, aktivistično delo in 6. julija pot s štirimi tovariši v sprejemno taborišče na partizanskem Pugu.

Pohod 14. divizije na Štajersko. Po bojih za Kočevje, na poti iz Suhe krajine v Belo krajino, sem bil v vasi Koprivnik imenovan za političnega komisarja Šercerjeve brigade.

Kritični del pohoda? Mislim, da je bilo to na Ravnah. V tistih trenutkih sem bil s štirimi bataljoni, ki so se prebili na Pohorje. Toda kasneje sva s tovarišem Mišico rekonstruirala dogodke na Ravnah.

Zgodilo se je, da so Nemci pravočasno zasedli najustrežnejše geografske položaje v predelih, kjer so pričakovali prehod naše divizije. To je bilo že obdobje, ko so bili naši borci skrajno izčrpani zaradi dolgih pohodov in slabe preskrbe v sicer vražje ostri zimi. Utrujenost glavna divizije se je morala popoldne 21. februarja lotiti najtežjega obrambnega boja – na Graški gori. Pet ali sedem jurišev vermanov in policije so borci odbili s protijuriši. Na položaje so morali vsi, tudi kulturniška skupina. Zvečer so boji prenehali. Po polnoči se je glavna divizija spustila iz Plešivca v dolino Velunje. V Pristovi je

pregnala nemški oddelek, pri Krejderju pa je naletela na novo sovražnikovo zaporo. Ta je odbila pet njenih napadov, ko si je skušala izsiliti prsto pot. Po boju je bila stisnjena v majhnem gozdu pri vasi Ravne. Da, to je bil najbolj kritičen trenutek pohoda 14. divizije na Štajersko. Borci so ostali tako rekoč brez streliva. Zvečer so šli v naskok ofiriji. Uničili so najnevarnejši sovražnikov položaj. To pa je diviziji omogočilo, da se je, sicer s hudimi izgubami, izmuznila po ozki grapi skozi obroč proti mozirskim planinam...

Brez dvoma, za slehernim vprašanjem stoji spoštovanje. Res pa je tudi to, da se po vsaki borbi odpre dolga vrsta rešitev. Pravijo, da je po končani bitki lahko vsak general genij, morda celo vsak vojak general.

Minevajo desetletja, v njih pa ostajajo stopinje Štirinajste divizije sveže. V njih je na stotine izročil, toliko ali še več kot je bilo takrat borcev, ki so se prebijali na Štajersko. Te poti ne oživljajo samo udeleženci teh nepozabnih dogodkov; svežino in novo vrednost jim daje naša mladina. Mladinci iz Laškega so šli letos že šestič po poteh borcev Štirinajste. Republiška konferenca ZSM Slovenije je sklenila, da bo pohod od Suhorja do štajersko-koroških gora postal tradicionalen in organiziran v republiškem merilu.

Tradicije 14. divizije in brigad, ki so jo sestavljale, nadaljujejo tudi enote naše Jugoslovanske ljudske armade. Po diviziji nosijo imena šole, štiri slovenske krajevne skupnosti imajo svoj praznik vezan na prihod 14. divizije na njihovo območje...

In odbor borcev te divizije? Organizira srečanja borcev, povezuje se z mladimi, ki ohranjajo izročila naše revolucije, živi in dela v sklenjenem krogu.

★

Pravim ti: lepo se je starati v Titovi Jugoslaviji, še lepše, če si bil ploščica v mozaiku takšnih dejanj, kot so bila storjena med našim narodnoosvobodilnim bojem.

V spomin Edvardu Kardelju

Po pogrebnih slovesnostih za Edvardom Kardeljem sem bila žalostna. Obisk na pokopališču je bilo edino, kar sem se zmoгла storiti. Na Pobrežju pa sem doživela nekaj, kar me je prijetno presenetilo. Starejša ženica mi je povedala, da je prišla na pokopališče samo zato, da bi prižgala svečko pokojnemu tovarišu Kardelju, saj je bil, tako je rekla, velik in naš človek. Ko sem jo vprašala, kje je svečko prižgala, mi je odgovorila: »Kje drugje kot pri grobnici padlih borcev. Mislim, da bi to moral storiti vsak, ki se sam ni mogel udeležiti pogreba.«

Njena plemenita gesta me je močno vznemirila in ves večer sem bila pod vtisom njenega spontanega in spoštljivega dejanja.

VEČER – 20. februarja 1979

Stalno izobraževanje

Dr. Dušan Dragosavac, član predsedstva CK ZKJ, v pogovoru s komunisti Borbe in Tanjuga:

– Moramo se marksistično izobraževati, to je obveznost vseh članov partije. Pri novinarjih in partijskih voditeljih se to vprašanje še bolj zaostruje. Mnogokrat ljudje mislijo, da vse vedo, ko končajo šolo ali si pridobijo naziv. Pri nas obstaja mišljenje, da – če nekdo dobi funkcijo – izobraževanje ni več potrebno. Mislim, da je prav obratno: to išče več znanja in stalno izobraževanje.

POLITIKA – 29. januarja 1979

Najtežji pohod generala Šuca

Noč pred pogrebom, med nenavadno polnočno generalno, se je Pavlu Šucu zdelo vse skupaj enostavno. Pa vendar ni mogel nikogar vprašati za nasvet, ker takšne naloge doslej nihče ni imel. Naslednji dan pa mu je nekaj minut pred enajsto uro, ko je vzel v roke žaro, srce močneje udarilo.

»Vzdrl sem. Okrog sebe sem videl družino, najvišje voditelje. Ko sem prišel pred zgradbo izvršnega sveta, sem začutil, da je za menoj maršal. Čeprav ga sploh nisem videl. Dobil sem moč, začutil, da sem zbran...«

Vsi v žalostnem sprevodu so se lahko premaknili, kaj pošepetali. Tudi njegova spremljevalca, polkovnika Vukašin Vilutić in Drago Ožbolt. Samo on ne. Pot je bila dolga 800 metrov. To je bil najtežji in najdaljši pohod v življenju generalmajorja Pavla Šuca.

»Vojak sem, komunist, ne verjamem v noben drug svet razen v tega, po katerem hodimo. Toda zdelo se mi je, kot da sem začel pred tisto odkrito marmorno ploščo na neki način moliti, da se ta ustvarjalna pot ne bi nikoli končala, da se ne bi tukaj prekinila. V tej grobnici so kosti še trinajstih narodnih herojev Slovenije, njegovih soborcev. Eden od njih Franc Rozman-Stane, je bil moj partizanski komandant, ime drugega, Ljube Šercerja, je imela brigada, ki sem ji poveljeval...«

Pavel Šuc se je zadnji poslovil od Edvarda Kardelja, velikega sinu svojega naroda. Na kolenu. Že naslednjega dne je bil točno, kot vsak dan, na svojem delovnem mestu.

VEČERNJE NOVOSTI – 14. februarja 1979

Bolj ko bomo razumeli...

Iz izjave predsedstva CK ZK Slovenije, ki jo je na seji predsedstva prebral France Popit, predsednik CK ZKS Slovenije:

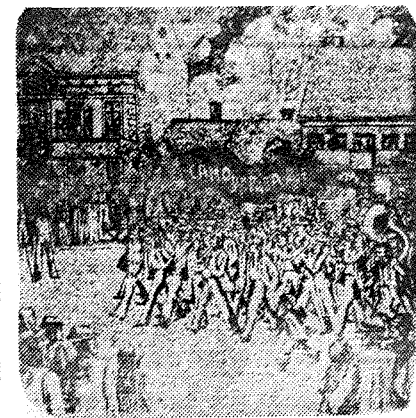
Minilo je premalo časa, da bi lahko uredili naše misli in vtise ter ocenili vsa dogajanja ob smrti velikega revolucionarja in teoretika Edvarda Kardelja. Kar bomo rekli, je le nekaj drobnih utrinkov, ki se pojavljajo, ko človek razmišlja o vsem, kar se je zgodilo v preteklih dneh in kar se nadaljuje tudi v današnji in jutrišnji dan. V dneh po smrti tovariša Edvarda Kardelja so tako rekoč milijoni ljudi v Sloveniji in Jugoslaviji občutili žalost, jo dostojanstveno izražali in hkrati dajali priznanje njegovemu delu. Značilno je, kako enačimo svoje želje in predstave o boljšem svetu ter spoznanja o sedanjih nalogah naše družbe z njegovim revolucionarnim bojem in življenjskimi stremljenji. Tudi ob dnevih žalovanja se je ponovno, na poseben in pretresljiv način, manifestirala plebiscitarna privrženost naših delovnih ljudi socialističnemu samoupravljanju in neuvrščeni politiki.

DELO – 23. februarja 1979

Enotni v opredelitvi, da moramo hoditi po tej poti

V pozdravnem pismu, ki so ga delegati enajstega srečanja samoupravljalcev »Rdeči prapor«, poslali tovarišu Titu, je med drugim rečeno:

Z zavestjo, da uresničujemo zgodovinske spremembe v družbenoekonomskih odnosih v smeri dohodkovnega povezovanja vseh delov združene

Demonstracije »Rdeči prapor« leta 1876 v Kragujevcu

nega dela in pri odločanju delavskega razreda o skupni družbeni reprodukciji, smo na tem srečanju kritično ocenjevali prakso in izmenjavali izkušnje ter pri tem uveljavljali najboljše rešitve.

Lahko ti mirno rečemo, dragi tovariš Tito, da je še bolj okrepljena zavest milijonov delovnih ljudi o tem, da je načelo svobodne menjave dela, na temeljih ustave in zakona o združenem delu, naša edina pot in opredelitev, ki jih z rezultati potrjuje praksa. Zato je bilo več kot 1300 udeležencev srečanja iz tisoč organizacij združene dela povsem enotnih v opredelitvi, da moramo hoditi po tej poti, pa tudi v oceni, da smo storili začetne korake k veliki transformaciji samoupravnih družbenoekonomskih odnosov na tem področju, od česar je v marsičem odvisen tudi nadaljnji razvoj našega družbenopolitičnega sistema.

ČETVRTI JUL – 20. februarja 1979